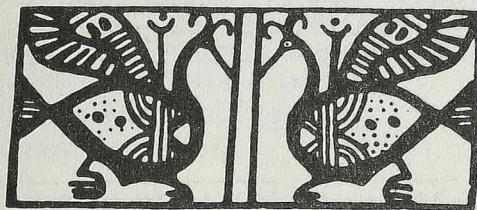

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΑΝΤ. ΠΙΛΛΑΣ, ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ,
ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ, Δ.Σ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ
ΘΩΜΑ, ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΙΕΡΟΚΗΠΙΩΤΗΣ, Μ. ΙΑΝ-
ΝΕΛΛΙ, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ, ΕΤΕΑΝ-
ΔΡΟΣ, Σ. ΛΑΖΑΡΟΥ

359-361

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900

Γιὰ τοὺς Συνδρομητὰς Ἑλλάδος:
Παρακαλῶ νὰ πληρώνεται ἡ συνδρομὴ στὴν ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμοῦ 080/51260530
στὸ ὄνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αἰτιολογία: Συνδρομὴ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἔτος ...
καὶ νὰ μᾶς στέλλεται ἡ ἀπόδειξη γιὰ τὰ βιβλία μας.

Ἐτήσια συνδρομὴ	Κε4.00
Ἐτήσια συνδρομὴ διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὄργανισμοὺς	Κε5.00
Ἐτήσια συνδρομὴ Ἑλλάδος	\$20 (δολλάρια)
Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ	\$20 (δολλάρια)
Τιμὴ τεύχους	Κε1.00

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἄντ. Πιλλᾶς: Ἐξι ποιήματα	221
Ἰάκ. Κυθρεώτης: Ἐπίγραμμα στὸν Φοῖβο	224
Κύπρος Χρυσάνθης: Ὁ Κανελῆς (διήγημα)	225
Χρ. Κάριμος: Sic transit gloria mundi	230
Δ.Σ. Εὐαγγελίδης: Καταιγίδα	231
Χρυστάλλα Θωμᾶ: Βαρῶσι	232
Φρ. Βράχας: Ὁ Βαλέτας καὶ ἡ «Ἀνθολογία» του	233
Δ.Σ. Εὐαγγελίδης: Ἐπίγραμμα στὸν Κ. Χρυσάνθη	235
Κ. Ἱεροκηπιώτης: Ἡ Ἀνθολογία «Σύγχρονοι Ποιητὲς τῆς Πάφου»	
Michele Iannelli: Τρίπτυχο στὰ ἰταλικά γιὰ νὰ τιμηθεῖ ὁ ἀθάνατος Νικ. Βρεττάκος	236 241
Γ. Χατζηκωστής: Χαιρετισμὸς ἐνὸς Ἰταλοῦ (μετάφραση)	241

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ — Κ. Χρυσάνθη: «Τριάντα χρόνια ζωὴ» — Κ. Σαρδελεῖ: «Τὸ Πα-
νεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ ἡ Κύπρος» — ΚΡΙΤΙΚΗ — Κ. Χρυσάνθη: Κ. Προυσὴ «Θέματα καὶ
πρόσωπα τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας», Γ. Κωνσταντῆ «Ἡ σιωπὴ καὶ ὁ χρόνος», Ζ. Μαμα-
λάκη «Ἐραστής καὶ ἀριβίστας», Γ. Τουρλίδη «Ἀφιέρωμα», Ρούλα Ἰωαννίδη-Σταύρου «Στις
διαστάσεις τῶν χρωμάτων» — ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ — Ἐτέανδρος: Κ. Μπισάκης «Κ.
Χρυσάνθη», Σ. Λαζάρου: «Κ. Χρυσάνθη» — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Δ'

ΟΚΤΩΒΡΗΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1990

ΑΡ. 359-361

ΕΞΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ

1

Αυτό το φως που με άλλο νόημα επιστρέφει
μέσ' απ' του χρόνου τη βοή.
τη μνήμη των απόντων.

2

Πιο φτωχά, πιο λυπημένα και πιο μόνα,
φτωχά σίτια μέσ στην ώρα του χειμώνα.

3

Με κιμαωλία στο νοτιομένο τζάμι γράφει το φεγγάρι
παιδιών χαμένων μακρινά χαμόγελα.

4

Του αγγέλου μου φτερό νοσταλγημένο
αυτό το φως απάνω στη μορφή σου τρέμει.

5

Καμπάνας ήχος έπεφτε στη μάντρα
και παναρχαία μνήμη τάραζε
το βλέμμα των προβάτων.

6

Χαμένα λίκνα παιδικά
με δάκρυα και μύρα ραίνουν
αυτά τα δέντρα στου πρωινού
το φως σαλεύοντας.

7

Ωσάν δραπέτη
του χρόνου κλαίοντα
σε ξαναδένουν
μ' αυτό το σπίτι
τα χελιδόνια.

8

Λιβάνου αχνοί και μύρα
απ' των ανθών την πράα ψυχή
στο θολερό ανεβαίνουν βράδυ αγκαλιασμένα.

9

Από νυχτών το μάκρος επιστρέφουν οι νεκροί
μια θέση διεκδικώντας στην καρδιά μου
μεγάλη σαν τη λησμονιά.

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

α'

Μ' ένα στεφάνι φως γύρω απ' το πρόσωπο επέστρεφε ο πατέρας
κι έμπαιναν μες στο σπίτι μας της εξοχής οι ανάσες
τρία στάχια πίσω από τους ώμους του δοξολογούσανε τον ήλιο
και μες στην κάμαρη ανεμίζαν την ξανθή γαλήνη τους.
Πουλιά μες στις βαθιές ρυτίδες του φαλιάζοντας
το φως και την ειρήνη τραγουδούσαν,
και δυο αγριοπερίστερα πίσω απ' το ψάθινο καπέλο του
χάνονταν μες στο μυθικό φως του ηλιοβασιλέματος.

Α! πώς τώρα η μορφή του, εκείνη
που έμαθα επάνω της την πρώτη γεωγραφία μου
ξένη του εγίνη μέσα στους καιρούς αυτούς της εξορίας.
Σα να τη λιανίζει μια ψιλή, ατέλειωτη βροχή,
έν' άρρωστο και μακρινό φέγγος την περιφέρει
μέσα σε κλειστές κάμαρες και πεθαμένους κήπους.

Τα χάρδια του στο παιδικό κεφάλι μου
τώρα γυρνούν τυφλά πουλιά σ' αυγή λησμονημένη
χτυπούν το τζάμι μου αχνισμένο
από του χρόνου την καπνιά κι από το κρύο χνώτο της σελήνης,
λιμνούλες από παγωμένο φως γυαλίζουνε
για νά 'ρθουνε εξόριστοι άγγελοι
τη λύπη τους εκεί να καθρεφτίσουν...

ΠΩΣ ΝΑ Τ' ΑΝΤΕΞΕΙ;

Εδώ όπου πέφτει έν' άστρο η χλόη κυματίζει
 κι ολόλευκη φωνή παιδιού πασίχαρη ανεβαίνει·
 δρόμος σε δρόμο δίνοντας το χέρι
 στου τίποτα την άκρη, Κύριε,
 κάτω απ' τον ίσκιο Σου γονατισμένος σβήνει.
 Εδώ που και η φτώχεια μου είναι
 σα μια μεγάλη υπόσχεση, χαράς ιαχή
 κρυμμένη μέσ στα φύλλα και τις πέτρες
 Σε βρίσκω· και μες στη σιωπή
 τ' άρρητα ρήματα, Κύριε, της αγάπης Σου θροούν εντός μου
 κι ο λόγος μου φτωχός πώς να τ' αντέξει;...

ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

Μες στον κήπο του χειμώνα
 δέντρα σιωπηλά και μόνα·
 στη σκιά τους μπρούντζινο άτι
 του καιρού ρουφάει τη στάχτη,
 πέφτουνε τα φύλλα καταγής
 μέσα στην ποδιά της σιωπής,
 πέφτουνε κι οι σκοτωμένοι
 μ' άηχη κραυγή μες στο πηγάδι
 και στου φεγγαριού το φως
 — αραχνένιο υφάδι,
 με χρυσά κουδούνια της αυγής
 στα δυο χέρια και στο στήθος
 πάει κι έρχεται άυπνος, μονάχος
 ένας μικρός τυμπανιστής.

ΜΙΚΡΟ ΑΣΤΕΡΙ

Μικρό αστέρι, πάρε με απ' το χέρι
 να φύγω μέσα στις νυχτός βαθειούς λειμώνες
 από τον ίσκιο κρατημένος της μητέρας μου.

Χαλάσματα, το ξέρω, θ' αντικρύσω,
 χορταριασμένους τοίχους με το φέγγος
 το πεθαμένο από αλλοτινές σκιές περιστεριών

με τη φευγάτη φλόγα της μορφής της ν' ανεβαίνει
από του χρόνου μέγα βάθος
ως τον απέραντο ουρανό:

Πουλί κανένα και φωνή καμιά, μονάχα
η άπεφθη ερημιά που διαπερνώντας με
με θρόους ξανά στα χείλη μου θα φέρει
— όπως σαν ήμουνα παιδί —
το άγιο της όνομα...

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ

Μακρινά φάτα των σπιτιών
σα μυστικά νερά της πάνω θάλασσας
μες στην ψυχής μου τη σιωπή ανεβαίνουν
με φουσκωμένο το πανί της αναχώρησης
στο φως που θα με κατοικήσει.

Είναι μι' αυγή μες στην αυγή
στο σκοτεινό ανατρίχιασμα της ρίζας μου ν' αστράφτει
είναι μι' αυγή μες στην αυγή
σ' άφωνο φως και παγωμένο
να φεύγω αλλιώς ακούοντας
τον ήχο των βημάτων μου.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΦΟΙΒΟ (40 χρόνια λειτουργός της Θέμιδας)

Με το μυαλό φτερούγισες στο Χρόνο
στης Επιστήμης τον ανήφορον μοχθώντας.
Της Θέμιδας εφρούρησες τη ρήση
και απόδειξες τη δύναμη του Λόγου.

ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΚΑΝΕΛΗΣ

Τὸ χωριὸ ἔχει ἓνα σταχτὶ χρῶμα καὶ μοιάζουν οἱ χωματένιες του στέγες σὰ στήθη ἀνάμεσα στὶς ἀνάριες ἀσημιῆς ἐλιές. Μονάχα ξεχωρίζει τὸ καμπαναριὸ μὲ τὸ κιτρινωπὸ τῆς πουρόπετρας χρῶμα κι' ὁ θόλος τῆς ἐκκλησίας μὲ τ' ἄσπρο του πούπουλο.

Δυὸ βήματα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἀρχίζει ὁ μελαχροινὸς κάμπος που' στιγματίζεται ἐδῶ κι' ἐκεῖ μὲ κανένα καχεχτικὸ δέντρο.

Πιὸ μακρὰ μιὰ βόλτα μισοφέγγαρο εἶναι οἱ περιοχὲς ἄλλων χωριῶν μὲ πιὸ χτυπητὸ πράσινο καὶ φουντωτὴ ὄψη.

Ἀκριβῶς στὰ κράσπεδα τοῦ μελαχροينوῦ κάμπου στεκόταν ξεθωριασμένο πυρὸ τὸ χρῶμα τὸ σπιτικὸ τοῦ Κράλη μὲ δυὸ ψαθιὰ τόπο γύρω γιὰ περιβόλι: λίγες αὐλακιῆς φασόλι μαυρομάνικο, λίγες ντοματιῆς κοιμισμένες καὶ κάμποσα ἀραποσίτια στὸν ὄχτο τῶν αὐλακιῶν.

Τοῦτο τὸ ἀποχωρισμένο ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ χωριοῦ σπιτικὸ δὲν εἶχε σημασία γιὰ κάμποσα χρόνια. Γιὰ τοὺς χωριανοὺς ἦταν μιὰ στιγμὴ ξεθωριασμένη στὸν κάμπο. Γιὰ τοὺς περαστικοὺς ἓνα κάρφος ποικιλία στὸ μονότονο καλοκαιρινὸ μισοφέγγαρο τοῦ κάμπου.

Μὰ οἱ περιστάσεις ἀλλάζουν τὶς σημασίες. Εἶναι τόσο ρευστὸ πρᾶγμα τούτη ἡ ἀξία.

Ἦρθανε κάποτε δύσκολοι καιροί. Ἡ ἀνομβρία καὶ τὸ θανατικὸ δὲν ἔχουν τέτοια καρφιά. Τᾶχει διπλᾶ καὶ πυρωμένα ἢ διαμάχη. Τούτη σὰν τὸν τυφῶνα στὴ θάλασσα. Ἀνακατεῦει τὰ πάντα καὶ δὲν ξέρεις ποῦ εἶναι ὁ βυθός, ποῦ ἡ ἀπλωσιά καὶ ποῦ ὁ κόρφος τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ τὸν δεῖ τὸ μάτι.

Τὸ χωριὸ χωρίστηκε στὰ δυό. Οἱ δυὸ ράτσες, ποὺ ζοῦσαν τόσα χρόνια ἀδερφωμένες, τσακκώθηκαν κι' ἀνοιξαν φανερὸ καὶ κρυφὸ πόλεμο. Τὰ διπλανά χωριά πάθανε τὰ ἴδια, ἄλλο λιγώτερο κι' ἄλλο περισσότερο. Μιὰ νύχτα βρῖσκανε στὸν κάμπο κόκκαλο ἓνα βοσκὸ ὀγδοντάρη. Τ' ἄλλο πρωὶ κοντὰ σ' ἓνα πηγάδι ξεψυχοῦσε μαχαιρωμένη μιὰ γρηά, ποὺ πῆγε πέρα νὰ συναντήσῃ τὸν ἄντρα τὸν ἀφέντη της. Κοντὰ στὸ δειλινὸ ἔλεγε ἡ φήμη πὼς γύρισε ὁ Ἀσπρῆς τοῦ τάδε χωρὶς τ' ἀφεντικὸ. Μιὰν ἄλλη νύχτα τσαλαπατούσανε ἀγριεμένα ποδάρια τὰ λασάνια στὸ πέρα περιβόλι καὶ πήγαινε τ' ἀγέρα τὸ μποστάνι. Κι' ἄλλα κι' ἄλλα κι' ἄλλα.

Μιὰ μέρα οἱ πιὸ ἔξυπνοι κι' ἀπὸ τὶς δυὸ ράτσες εἶπαν νὰ μονιάσουν. Τοῦτο τὸ κακὸ ἔτσι ποὺ πάει δὲ θᾶχει τέλος ἔξὸν ἀπὸ τὸν ἐξολοθρεμὸ ὀλωνῶν. Συμφέρει στὸ χωριὸ νὰ περισώσουν ὅ,τι ἀπόμεινε. Θὰ τοὺς μείνει ἡ πίκρα κι' ἡ λοξὴ ὑποψία γιὰ κάμποσα χρόνια. Μὰ πρέπει νὰ σκεφτοῦν τὰ παιδιά, ποὺ θέλουν φαῖ κι' ἡσυχία γιὰ νὰ μεγαλώσουν.

— Ἐμεῖς ἐδῶ δόσαμε τὰ χέρια, λέει ἕνας ἀσπρομάλλης μ' ἕνα ὀξύ βλέμμα σὰ βελόνι. Τὰ διπλανὰ χωριά τί λένε; Ἐκεῖ δέ μονιάσαν. Πέρα στό ἀκρινὸ χθές βράδυ πιαστήκανε γιὰ καλά. Πέντε μαχαιρωμένοι καὶ δυὸ μὲ σπασμένα κεφάλια. Ἄν τοὺς μπῆ στό μυαλὸ νὰ μᾶς κατεβοῦνε ἐδῶ;

— Νὰ βάλουμε φρουρὲς στὰ κύρια σημεῖα, ἀπαντᾷ ἕνας μεσόκοπος μ' ἕνα γαρούφαλλο στ' αὐτὶ πού πῆρε ἀπὸ μόνος του τὴν ἀρχηγία τῆς ἄλλης ράτσας.

— Καὶ θὰ δόσουμε βοήθεια ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου χωρὶς νὰ γνοιαστοῦμε γιὰ τὴ ράτσα πού μᾶς κατέβηκε; ῥωτᾷ ὁ ἀσπρομάλλης μὲ τὴ βαρεῖα πείρα, πού τοῦ ἔκαιγε πρόσωπο καὶ καρδιά.

— Ἀσφαλῶς. Θὰ χτυπήσουμε ὅποιο κοντέψει νύχτα τὸ χωριό, ἀπαντᾷ ὁ μεσόκοπος τῆς ἄλλης ράτσας.

— Τότε νὰ στέλλουμε ἕνα μας κι' ἕνα σας γιὰ νὰ ψιλόκουβεντιάξουν, νάχουν κάτι νὰ σκοτώσουν λίγη μαύρη ὥρα. Ἔ;

Συμφώνησε τὸ χωριό.

Καὶ στό ἀποχωρισμένο ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ χωριοῦ σπιτικό ὀρίστηκε τὸ πρῶτο προχωρημένο πόστο.

— Ἔϊ, Κανελή, σφυρίζει ὁ Κράλης στό κανελλι σκυλλί του.

Ἄσκύλλος ἦρθε κοντά. Ὁ Κράλης τὸν ἄρπαξε στό δεξί του μπράτσο κι' ἀνέβηκε ἀπὸ τὴν κινητὴ ξύλινη σκάλα στὴ χωματένια στέγη τοῦ σπιτιοῦ του.

— Θαῦμα τούτη ἡ δειλινή, λέει ὁ ἄλλος φύλακας πού ἀνῆκε στὴν ἄλλη ράτσα.

— Τῶχει ὁ καιρὸς τώρα. Τὸ μενεξεδὶ χρῶμα ἔχει τίς χάρες του, ἀπαντᾷ ὁ Κράλης. Τράβα στὴν ἄκρη, Κανελή.

Ἄσκύλλος ἔπαιξε τὴν οὐρά του σὰ μαντήλι καλωσορίσματος καὶ πῆγε πρὸ πέρα. Ἐκεῖ κουλουριάστηκε σὰ νὰ συμμαζευόταν στὸν ἑαυτό του. Γύρισε τὰ ξυπνά του μάτια, καὶ κοίταζε τὴ μενεξεδένια δύση. Κι' εἶχε πολὺ μενεξεδὶ χρῶμα στὰ δυὸ του φιλικὰ σὰν τοῦ παιδιοῦ τὰ μάτια.

Οἱ δυὸ χωριανοὶ μιλῆσαν λίγες κοφτές, κουβέντες γιὰ τὴ δύσκολη κατάσταση. Ὁ περασμένος χειμῶνας ἦταν πολὺ στεγνὸς κι' ἄρχισε τώρα νὰ πέφτουν πολὺ χαμηλὰ τὰ νερὰ στὰ πηγάδια. Ἡ φουντωμένη διαμάχη παντοῦ στό νησί θὰ καταστρέψει τὰ κοπάδια καὶ τὰ μακρονὰ περιβόλια. Ποιὸς τολμᾷ νὰ πάει στὴν πόλη νὰ πουλήσει τὸ γέννημά του;

— Φταῖνε. — Ξεκινᾷ νὰ πεῖ ὁ ἄλλος τῆς ἄλλης ράτσας.

— Ἄλλαξε κουβέντα, χωριανέ, ἐπεμβαίνει γρήγορα ὁ Κράλης. Ἄν πιάσουμε τὸ ποιὸς φταίει ἄκρη δὲ θὰ βροῦμε. Τὸ πολὺ-πολὺ νὰ τσακωθοῦμε οἱ δυὸ.

— Έχεις καὶ δὲν ἔχεις δίκιο... ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος τῆς ἄλλης ράτσας.

Πέσανε κι' οἱ δυὸ στὴ συλλογή.

Ὁ ἀποσπερίτης χαμογελοῦσε στὸν οὐρανό. Τὰ βουνὰ ἀντίκρου χάσανε τὸ ἀνοιχτὸ χρώμα. Παίρνανε ἓνα θολὸ βαρὺ χρώμα, ποὺ καλοῦσε τοὺς ἴσκιους. Πέρα τὰ χωριὰ τυλιχτήκανε σὲ μιὰν ἀνάρια σιὰ.

Μιὰ στιγμή ὁ ἄλλος τῆς ἄλλης ράτσας ἀναστέναξε βαθιά. Κάποιο βάρος τὸν πίεξε σὰ νᾶτανε στενὰ τὰ ρούχα του καὶ τὸν μποδίζανε νὰ παίρνει ἥσυχες ἀναπνοές.

Τὸ σκυλλί, ὁ Κανελής, μισοσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ κοίταξε τὸν ἄλλο τῆς ἄλλης ράτσας.

Ὁ Κράλης σκεφτόταν τὴν φτώχεια του. Τρία μικρὰ στόματα χελιδονάκια θᾶπρεπε νὰ γεμίσει τοῦτο τὸν χειμῶνα. Μὰ ἂν πάει τοῦ μάρκου τούτη ἡ ἀνώμαλη κατάσταση θᾶχει νὰ παλαίψει μὲ τὸ κλάμα τῶν παιδιῶν.

— Γιατὶ δὲ στέλλεις τὸν Κανελὴ πέρα στ' ἀραποσίτια; ρωτᾷ μὲ μιὰ ψεύτικη ἀδιαφορία ὁ ἄλλος τὸν Κράλη.

— Λὲς νᾶχουμε λαχτάρεις ἀπόψε; ρωτᾷ μὲ τὴ σειρὰ του ὁ Κράλης.

— Ἄ! μπά! Οἱ πληροφορίες εἶναι πῶς ἀπόψε κι' ὄλας θὰ συμφωνήσουν σὰν ἐμᾶς ὄλα τὰ κοντινὰ χωριὰ.

— Τότε γιατί νὰ φύγει ἀπ' ἐδῶ ὁ Κανελής; Δὲν ξεκολλᾷ ὁ εὐλογημένος ἀπὸ τὸ πλάϊ μου τοῦτο τὸν τελευταῖο μῆνα.

— Για πιο πολὺ προφύλαξη. Δὲν ἔχω στὸ κάτω-κάτω τίποτα μὲ τὸ σκυλλί, λέει ὁ ἄλλος στὸν Κράλη. Ἔλα, Κανελή...

Ὁ Κανελής κούνησε τὴν οὐρὰ μὰ δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴ θέση του.

Σὲ λίγο ὁ οὐρανὸς γέμισε ἄστρα. Ἦταν ἓνα ἀνάστροφο πανέρι γεμάτο ἄσπρες μαργαρίτες, ποὺ βλεφαρίζανε καὶ στέλνανε τὴ μικρούλα τοὺς λευκὴ λάμψη σὲ ὄλα τὰ καθαρὰ μάτια τῆς γῆς.

Τὸ δροσερὸ δυτικὸ ἀγεράκι ἐρχόταν ἀπὸ πέρα κι' ἓνα μάτσο γιασεμιά. Κι' ἔπιανε ἔτσι μὲ τὰ λεπτά του δάχτυλα τὰ βλέφαρά σου καὶ τὰ ἔκλειε.

Δέ βάσταξε τοῦτο τὸ μάγεμα ὁ Κράλης. Πῆρε τὰ βλέφαρά του καὶ τὰ ἔκλεισε. Κι' ἓνας ἀρωματισμένος γαλανὸς ὕπνος τουλούπισε τὸ κεφάλι του σὰν μαντήλα σὲ γιορταστικὴ μέρα.

Ὁ ἄλλος τῆς ἄλλης ράτσας ἔνοιωσε τὸ κοίμισμα τοῦ Κράλη. Γύρισε ἀνήσυχα καὶ κοίταξε πέρα στὸ σκοτάδι τῶν πέρα χωριῶν. Μὲ τὸ κοφτερό του μάτι προσπαθοῦσε νὰ ξεχωρίσει ἓνα φῶς νὰ κουνιέται κύκλο-κύκλο. Τίποτα ὄμως.

Ὁ Κανελής, στάθηκε στὰ τέσσερα. Τὸ μάτι του καταξέσχισε τὸ σκοτάδι καὶ μύρισε τὸν ἄγερα. Καὶ χωρὶς δισταγμὸ προχώρησε δίπλα στὸ κοιμισμένο του ἀφεντικό, τὸν Κράλη.

Ὁ ἄλλος ἔνοιωσε τὴν κίνηση τοῦ σκυλλιοῦ. Κάτι πῆγε νὰ βλαστημήσει. Ρούφημε ὁμως τὴ λέξη μήπως ξυπνήσει ὁ Κράλης.

Ξαφνικά πέρα στὸ σκοτάδι ἓνα μικρὸ φῶς ἄρχισε νὰ γράφει κύκλους.

Τὰ μάτια τοῦ ἄλλου γούρλωσαν. Πήρανε τὸ σημάδι. Ἡ καρδιά του χτύπησε νοιώθοντας τὴ μεγάλη στιγμή τῆς ράτσας του. Κοίταξε νὰ γυρίσει πίσω ἀριστερὰ πού εἶχε τὸ ματσούκι του.

Ὁ Κανελῆς πετάχτηκε ἀπάνω καὶ γάβγισε δυνατά.

— Σκασμός, βρωμὸσκυλλο, μουρμούριζει ὁ ἄλλος.

Ὁ Κράλης κάτι μουρμούρισε μὲς τὸ σπασμένο του ροχαλητὸ καὶ γύρισε στ' ἄλλο πλευρό.

Ὁ Κανελῆς μὲ τὸ ἓνα του ποδᾶρι ἔξυσε τὸ χέρι τοῦ Κράλη. Καὶ ξανά. Καὶ ξανά.

— Χμ! νὰ δῶ... ψιθύρισε ὁ Κράλης καὶ γύρισε ἀνάσκελα.

Ὁ ἄλλος ἄρπαξε τὸ ματσούκι.

Ὁ Κανελῆς χύμηξε ἀπάνω του καὶ τὸν δάγκωσε στὸ χέρι.

Ὁ ἄλλος, πού εἶχε ἓνα γρήγορο μυαλό, πέταξε τὸ ματσούκι πέρα στὴν αὐλή.

Τούτη ἡ πράξη ἠσύχασε τὸν Κανελῆ. Ἄρχισε κι' ὄλας τὸ σκυλλὶ νὰ συλλογίζεται μὴν ἔκαμε λάθος. Τὸ θαμπό, μικρὸ φῶς ξαναφάνηκε στ' ἄλλο ἄκρο δυτικά. Ἔδωσε λίγους κύκλους καὶ χάθηκε.

Ὁ ἄλλος σκέφτηκε νὰ κατέβει ἀπὸ τὴ στέγη. Σὲ λίγα λεπτά κι' ὄλας οἱ ἄνθρωποι τῆς δικῆς του ράτσας ἀπὸ τὸ πρῶτο γειτονικὸ χωριὸ θὰ χυμούσανε σὲ τοῦτο τ' ἀπομονωμένο σπίτι, καὶ δὲ θὰ ὑπῆρχε ὁ Κράλης νὰ μαρτυρήσει τίποτα. Τὰ παραπέρα θὰ τὰ κανόνιζε ἡ τύχη. Προχώρησε νὰ φύγει.

Ὁ Κανελῆς πήδηξε πάνω στὸν Κράλη καὶ τὸν ἔξυσε μὲ φούρια, γαβγίζοντας μαζί.

Ὁ ἄλλος δὲν τᾶχασε. Χύμηξε κατὰ πάνω στὸν Κράλη νὰ προλάβει.

Ὁ Κανελῆς τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὸ ποδᾶρι.

Μὲ μιὰ γρήγορη κίνηση ὁ Κράλης παλούκωσε χάμω τὸν ἄλλο.

— Τί διάβολο συμβαίνει;

— Τρελλάθηκες; ἅπαντᾶ ὁ ἄλλος.

— Γιατί πήδηξες ἀπάνω μου; ρωτᾶ ὁ Κράλης κι' εἶχε μιὰ φούντα πυρωμένο στὸ στόμα.

Ὁ Κανελῆς πῆγε στὴν ἄκρη τῆς στέγης καὶ γάβγισε.

Τὸ μάτι τοῦ Κράλη κοίταξε στὸ βάθος κι' εἶδε δυὸ-τρία φῶτα νὰ γράφουν κύκλους πάνω στὸ μαῦρο κανναβάτσο τῆς νύκτας.

Μὲ μιὰ γρήγορη, σπρωξιὰ πέταξε τὸν ἄλλο κάτω ἀπὸ τὴ στέγη. Ἕνας ἦχος βαρῦς ἀπάνω στὰ ξύλα ἔλεγε γιὰ τοῦτο τὸ πέσιμο τοῦ ἄλλου. Τὴν ἴδια στιγμή δίπλωσε τὸ δείκτη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ μὲς τὸ στόμα καὶ σφύριξε τὸ σύνθημα.

Τὸ χωριὸ ξεσηκώθηκε.

Τ' ἄλλο πρωῖ ἦρθε ἦσυχος καὶ νυσταγμένο, ὅπως ὄλα τὰ πρωῖνὰ τοῦ καλοκαιριοῦ. Κρατοῦσε ἓνα τριαντάφυλλο καὶ τὸ ἔπαιζε στὰ χεῖλη. Ἡ γῆ ξυπνοῦσε μὲ βαριά βλέφαρα. Τὰ βουνὰ λαχταρούσαν μὲς τὴν ἀνάγια τουλούπα τῆς ὑγρασίας.

Πέρα ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ μισοφέγγαρου φανήκανε λίγοι πεζοί. Ἕνα μαῦρο ἀνεμισμένο ροῦχο δήλωνε τὴν παρουσία τοῦ ἱερέα.

Ἀπὸ τὸ ἀπομακρυσμένο σπιτικό τοῦ Κράλη βγήκανε λίγοι χωριανοὶ νὰ προῦπαντήσουν τοὺς πρωῖνους γείτονες.

— Ὠρα καλὴ σας, γείτονες, λέει ὁ παπὰς τοῦ διπλανοῦ χωριοῦ.

— Ἡ εὐχή σου. Καλῶς ὀρίσετε στὰ χῶματά μας, ἀπαντᾷ ὁ Κράλης.

— Ἦρθαμε νὰ σᾶς ποῦμε πῶς τὰ κανονίσαμε κι' ἐμεῖς. Ἀδερφωθήκαμε οἱ δυὸ ράτσες στὰ χωριά μας, ἔξηγεί ὁ παπὰς τοῦ διπλανοῦ χωριοῦ.

— Καί... τὰ ψεσινὰ φῶτα ποὺ σημάδευαν τὸ σκοτάδι κι' εἰδοποιούσανε; ρωτᾷ μὲ δίκαιη ἀπορία ὁ Κράλης. Ἐδῶ ἐμεῖς εἴμαστε ὄλο τὸ βράδυ μονοπόδαροι περιμένοντας ἐπίθεση.

Οἱ γείτονες ἀπὸ τὰ πέρα χωριά πλησιάσανε καὶ μπῆκαν στὴν αὐλὴ τοῦ Κράλη.

— Ἦτανε τρία αὐτοκίνητα κουβαλητοὶ ἀπὸ τὴν πόλη. Μὰ μόλις ἐτοιμαστήκανε νὰ σᾶς πατήσουν τοὺς κανονίσαμε ἐμεῖς. Φύγανε ἄπρακτοι. Καὶ γίνανε ἀφορμὴ νὰ μερώσουμε μὲ τοὺς ἄλλους στὰ χωριά μας.

— Καὶ τὰ πλέρωσε ἐτοῦτος... λέει ὁ Κράλης.

Μισόπνοος, μὲ σπασμένα κόκκαλα καὶ βοῦλες αἷμα βογγοῦσε πάνω σ' ἓνα ψαθὶ κοντὰ στὸ φοῦρνο ὁ ἄλλος τῆς ἄλλης ράτσας, ποὺ πούλησε τὴν ὑπόσχεσή του.

ἝΟ Κανελῆς χασμουριόταν στὸν ἴσκιό.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

SIC TRANSIT GLORIA MUNDI

Μια ηλιαχτίδα έγινε χαρά
 Μια ηλιαχτίδα έγινε όνειρο
 Μια ηλιαχτίδα έγινε ελπίδα.
 Τρισηπτόστατη σύλληψη
 Στο φως.

Πλεξούδα αγγελική
 Χρυσόμαλλο διάδημα
 Στο αγνό προσωπάκι...
 Χορδές και όργανα
 Ήχοι ευφρόσυνοι
 Κωδωνοκορουσίες
 Γλυκοχαράματα
 Αηδόνια, κορυδαλοί
 Και φεγγαρόγιорта
 — Ακριβέ μου!

Πολέμαρχος,
 Σε δικέφαλου απτού φτερά
 Γύρισα Βυζάντια
 Είδα Πολιτείες...
 Σίφονας η πεθυμα
 Αστραπή η βούληση.
 Στην καφή την άμμο.
 Στην όαση,
 Λιμνοθάλασσες...
 Ωκεανοί
 Τα πάθη...
 Ασπίδες, ξίφη, αίματα
 Παιάνες, εμβατήρια...
 Να ζήσω θριαμβευτής...
 Ζω θριαμβευτής...
 Τόπο στους γενναίους!
 — Αντρειωμένε μου!

Ο Κύκλος έκλεισε
 -Θεωρητικά-
 Στο ανώνυμο τέρμα
 Ένα στεφάνι λευκής σκουριάς
 Περιμένει
 Για έπαθλο...

Αφετηρία σφηνωμένη
 Στη χαραυγή κάποιου αιώνα...
 Πορεία χαραγμένη
 Με τα σύνεργα του πυρός...
 Όλα... όλα...
 Μέσα στο βάραθρο της φθοράς...
 Η στράτα
 Ξαναστρώθηκε με ανεμώνες
 Για τους άλλους
 Που ακολουθούν...
 Τόσος δρόμος...
 Τόσος μακρύς δρόμος...
 Οι ιαχές θριάμβου
 Που κυνηγούν τα χρόνια
 Τραυματίζουν...
 Οι θρήνοι και οι οιμαγές
 Που διατρυπούν τα τύμπανα
 Ενοχλούν.

Ο κύκλος έκλεισε!
 Από πού ξεκινήσαμε;
 Αυτό είναι το τέρμα;
 Έτσι είναι το τέρμα;
 Το κενό; Η ανυπαρξία;
 Τόσος δρόμος...
 Τόσος μακρύς δρόμος...
 — Γαίαν έχεις ελαφράν!

ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΡΜΙΟΣ

ΚΑΤΑΓΙΔΑ

Οι αύρες της Ανατολής κι οι ζέφυροι της Δύσης
 με πόθο αγκαλιαστήκανε, σαν έσβηνε ο αιώνας·
 κι ενώ ικέτευαν τους Θεούς να στείλουν την ειρήνη
 σάρωσε τις ελπίδες τους μαύρος Αρμαγεδώνας.

Δ.Σ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΒΑΡΩΣΙ

Είναι ένας τόπος
όπου ξέχασαν
οι πειρατές το χρυσάφι τους
δίπλα στη θαλασσα

Κοντά στα βουλιαγμένα καράβια τους
δίπλα στ' αρχαία χτίσματα.

Είναι ένας τόπος
όπου ο ήλιος ξέχασε
τις ακτίνες του
πριν βουτήξει
στο πέλαγο
και τις βρήκαν
οι άνθρωποι και τις κράτησαν
στο Καλό Λόγο
στην Ανάσταση.

Είναι ένας τόπος
όπου άραξαν τα δελφίνια
τα καταγάλανα
κι αποκοιμήθηκαν.

Είν' ένας τόπος
και είναι τόσο απλό
να καταλάβεις
ότι τα κύματα που φτάνουν
ως εκεί
είναι σπρωγμένα από τη σκέψη μας
ίδια από την πρώτη την αρχή
του κόσμου.

ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ Α. ΘΩΜΑ

Ο Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ ΚΙ Η «ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ» ΤΟΥ

Ο Μυτιληνιός λόγιος και λογοτέχνης Γεώργιος Βαλέτας, που κάλυψε με το βασικής σημασίας έργο του μας κληροδότησε, περί τα 60 χρόνια ουσιαστικής δημιουργικής ζωής, στάθηκε, ασφαλώς, ο σημαντικότερος συντελεστής αναστήλωσης της γονιμότερης νεοελληνικής πνευματικής κληρονομιάς.

Πριν απ' αυτόν ο Νικόλαος Πολίτης είχε θεμελιώσει, βέβαια, τη λαογραφία κι ο Γιάννης Βλαχογιάννης είχε πρωτορίξει το φως της σπουδής πάνω στα κείμενα των ανθρώπων του Αγώνα και των Αρχαίων του κράτους. Όμως ο Γ. Βαλέτας, αξιοποιώντας, φυσικά, την ανεπανάληπτη προσφορά τους, προχώρησε πέρα απ' αυτούς για να καταστήσει, με το φως της σκέψης του και της καρδιάς του, και με το μόχθο του, κτήμα της Ελληνικής παιδείας και του καθένα μας, ότι άξιο και γόνιμο λαχταρίζει μέσα στην παράδοση μας. Τεκμήριο μέγα, πέρα και πάνω απ' ότι άλλο έχει αφήσει, την 70τομη Νεοελληνική Βιβλιοθήκη του, στην οποία εντάσσεται και η γνωστή σ' όλους τρίτομη «Ανθολογία της Δημοτικής Πεζογραφίας».

Την τελευταία αυτήν τυχαίνει να την έχω ετούτην την ώρα μπροστά μου - άλλωστε, ουδέποτε την αποχωρίζομαι, γιατί ουδέποτε γνώρισα πιστότερο πνευματικό σύντροφο και πιο σίγουρο καθοδηγητή στην ελληνική πνευματική πορεία, όπως αυτή εκφράζεται μέσ' από τον πεζό δημοτικό της λόγο, από την εποχή των Κυπριακών Ασιζών (ο «Κύπρος Ασίζης») ως τα πρόσφατα χρόνια της Αιολικής Σχολής, της περιόδου του Μεσοπολέμου. Πρόκειται για ένα κρυστάλλινο κάτοπτρο συμπυκνωμένης αντανάκλασης που ζωντανεύει μέσα μας και γύρω μας όλη την αγωνιώδη διαδρομή του νεοελληνικού λόγου κι όλη την κλίμακα των αξιών που ανεβάζει ως το σύγχρονο γίγνεσθαι του νεοελληνισμού.

Λέει χαρακτηριστικά στον «Πρόλογο» του ο ίδιος ο Βαλέτας, ότι το έργο του είναι προορισμένο από την εποχή του «να δώσει τη μάχη της αποκάλυψης και της αποκατάστασης, αλλά και της αξιοποίησης, στο γραμματολογικό πεδίο, όλης της παραγνωρισμένης και ρημαγμένης εθνικολαϊκής πνευματικής μας κληρονομιάς. Είν' ακόμα καθορισμένη (η «Ανθολογία») να δείξει ότι η δημοτική αρχίζει πέντε αιώνες πριν από τους Ψύχαρη και τη λαμπρύνουν θαυμάσιες δημιουργίες, που τις αφήσαμε, σαν τους θησαυρούς της γης μας, ανεκμετάλλευτες και δεν τις αξιοποιήσαμε... »

Δεν τις αξιοποιήσαμε! Μα εδώ βρίσκεται το μυστικό της μεγάλης προσφοράς του Βαλέτα, που ενώ φοράει το ρόλο του ανθολόγου, αποβαίνει ένας φωτισμένος δάσκαλος τεράστιας εθνικής ακτινοβολίας.

Ο Βαλέτας δεν ανθολογεί και ταξινομεί απλά (έξι αιώνες δημιουργίας δοσμένοι κατά τον πιο οργανωμένο κι αντιπροσωπευτικό πνευματικότερο τρόπο σε μια θαυμάσια ενιαία εικόνα τριών τόμων)· εισάγει, αξιολογεί, συνδέει,

συνδυάζει, ερμηνεύει, βιογραφεί, παρατηρεί και ξετυλίγει, με το πιο ξάλαφρο τρόπο, αλλά και τη μεγαλύτερη δυνατή πειστικότητα, πλαί στην πνευματική και όλη την γενικότερη ιστορική πορεία του νεοελληνισμού, παρακολουθώντας τη σ' όλες της τις διακλαδώσεις και σ' όλο το εύρος του κόσμου και του χώρου μας. Ξέρει τι προσφέρεται γι αξιοποίηση κι έτσι ξέρει τι να ξεδιαλέξει από την κάθε εποχή, την κάθε γωνιά και τον καθένα και προπαντός, ξέρει να τα δένει όλα σε μια συνεχή αλυσίδα, που δεν συμβολίζει μονάχα, αλλά και κυριολεκτικά υποβάλλεται αδιάσπαστο των οποίων διάσπαρτων δεδομένων και την αένναης ροής της πάντα ζωντανής παράδοσης μας.

Ο πρώτος τόμος, από τις Ασίζες και το Λ. Μαχαιρά ως το Σολωμό (αιώνες τέσσερις) είναι αφιερωμένος στην Κύπρο την πατρίδα της νεοελληνικής πεζογραφίας. Καλύπτει όλα τα είδη του πεζού λόγου (χρονικό, δοκίμιο, ρητορεία, επιστολογραφία, μετάφραση) και περιλαμβάνει, περ' από τις απαρχές της πεζογραφίας μας, την επτανησιακή δημιουργία του καιρού, την περίοδο της διαφώτισης, κείμενα και θυμήματα των αγωνιστών κ.α. (από τους Κυπρίους ανθολογούνται κομμάτια από τις Ασίζες, οι Βουστρώνιοι, ο αρχιμανδρίτης Κυπριανός, ο Μάρκος Κύπριος, ο Λ. Μαχαιράς, ο Ξενοκίος Θεοφάνης, ο Νεόφυτος Ροδινός, ο Σολωμός Ροδινός, ο Ταπίσας κ.α.).

Το δεύτερο τόμο, «από το Ψυχάρη ως το Σολωμό» ο Βαλέτας τον αφιερώνει «στο εφτάνησα κάστρο της δημοτικής πεζογραφίας και περιλαμβάνει κείμενα με τα οποία ολοκληρώνεται η δημιουργική πνευματική εικόνα της Τουρκοκρατίας κι εκείνη του εικοσιένα κι επεκτείνεται σ' όλη την θαυμαστή παραγωγή των επτανησίων, που παλεύοντας για την ανεξαρτησία τους, έγιναν κάστρο δημοτικισμού και έθρεψαν τη νεοελληνική αναγέννηση θυσιαστικά, στην μεταναστατική επτανησιακή πεζογραφία ξεκίνησε με την Ελισάβετ Μαρτινέγκου (1830 και κλείνει με τον Ζαμπέλιο (1871) για να συνεχίσει ωστόσο με τη προψυχαρική θεατρική αθηναϊκή πεζογραφία (από το Δ.Ν. Βερναρδάκη, 1857, ως τους Αλεξόπουλο και Ευραφιάδη 1888) και με την κατ' εξοχή πριν από τον Ψυχάρη αθηναϊκή πεζογραφία (όπως την Π. Καλλιγα. 1856 κ.ε.)

Τον τρίτο και τελευταίο τόμο της «Ανθολογίας» του «από τον Ψυχάρη ως την αιολική σχολή», ο Γ. Βαλέτας αφιερώνει «στον αλύτρωτο ελληνισμό» (τη μεγάλη λαχτάρα του) και «στη Μυτιλήνη το μετερίζι του δημοτικισμού» Η αφιέρωση ούτε κι εδώ, φυσικά είναι τυχαία. Γιατί «τη σημαία του δημοτικισμού που, κατά ένα τρόπο την παράτησαν οι επτανησιώτες μετά το θάνατο του Σολωμού... την παίρνουν στα χέρια τους και τη σηκώνουν ψηλά και μαχητικά οι αλύτρωτοι και οι σκορπισμένοι Έλληνες... » και γιατί, μετά τη μικρασιατική καταστροφή, και με ορμητήριο τη Μυτιλήνη απλώνει μια προοδευτική δημοτική πεζογραφία «που αντιπροσωπεύει και ενώνει σα γέφυρα τον υπόδουλο και ξενιτεμένο ελληνισμό με την παλιά Ελλάδα και διοχετεύει μαζί με την προσφυγιά και τα προοδευτικά του αιτήματα (στον τόμο αντιπροσωπεύεται κι η Κύπρος με ένα κείμενο του Γλ. Αλιθέρση του 1822 «Η χελιδόνα»)

Αυτά είν' ό,τι σε γενικές γραμμές μας δίνει η «Ανθολογία της Δημοτικής Πεξογραφίας» του Γ. Βαλέτα

— ένα έργο βαρύτιμο αποτελεί πραγματική εθνική πνευματική κιβωτό κι αυτό, όχι μόνο γιατί ξεδιπλώνει μπρος τα μάτια και τις ψυχές μας το πανόραμα του πεξού δημοτικού λόγου σ' όλη τη ανέλιξη του, αλλά και γιατί αποκαλύπτει τις αντιπροσωπευτικότερες ιδέες και στιγμές του νεοελληνισμού, κι' όλη μαζί την ιστορική, πνευματική, πολιτική και κοινωνική αλήθεια του.

Ο ανθολόγος Βαλέτας είναι, προπάντων κριτικός που ξέρει να βλέπει και να αξιολογεί και πίσω από τα πράγματα κι ακόμη έχει μια ιστορική ευαισθησία μοναδική. Πρόκειται περί ενός λογίου με σπάνιο πνευματικό πάθος, μέσα στο οποίο βιώνει όλη την αναμορφωτική δύναμη του δημοτικισμού και μέσ' από το οποίο αναβρύζει όλη η ζωντάνια της νεοελληνικής πραγματικότητας.

Το επαναλαμβάνω: ο Βαλέτας, ένας μεγάλος οραματιστής (θυμίζει τους πριν από το '21 φλογερούς διαφωτιστές) θα παραμείνει ως ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους συντελεστές της εθνικολαϊκής παιδείας.

ΦΡΙΕΣΟΣ Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΟ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

*Η πέννα που κρατάς στο χέρι σου,
είναι φτερό των Αθανάτων
γι' αυτό κι ο στίχος σου συχνά αντηχεί
σαν χορικό πανάρχαιο στο χώρο των θαυμάτων*

Δ. Σ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Η ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ «ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΦΟΥ»

Ομολογώ πως με κάποιο δισταγμό δέχτηκα την τιμητική πρόσκληση της Εταιρείας Λογοτεχνών Πάφου να πω δυο λόγια στην παρουσίαση της Ανθολογίας των σύγχρονων ποιητών της πόλης και επαρχίας Πάφου. Και λέω με δισταγμό γιατί μου φάνηκε και είναι πράγματι δύσκολο να μπορέσει κάποιος μέσα στα λίγα λεπτά που έχει στη διάθεσή του να δώσει έστω και σε γενικές γραμμές το γενικό πλαίσιο και τα χαρακτηριστικά του ποιητικού λόγου του καθενός από τους είκοσιδύο λογοτέχνες που περιλαμβάνονται στην Ανθολογία. Ωστόσο δέχτηκα την πρόσκληση γιατί ήθελα κι εγώ με τη σειρά μου να εκφράσω την εκτίμησή μου προς την Εταιρεία Λογοτεχνών για το πράγματι αξιόλογο έργο που επιτελεί για την ανέλιξη των πολιτιστικών μας πραγμάτων. Δείγμα του έργου αυτού είναι η έκδοση της Ανθολογίας που απόψε παρουσιάζεται εδώ.

Προτού προχωρήσω θα ήθελα ακόμη να πω πως σκοπός της σύντομης εισήγησής μου δεν είναι η κριτική αποτίμηση και αξιολόγηση της προσφοράς και του έργου των ανθολογουμένων ποιητών. Ένα τέτοιο εγχείρημα θα απαιτούσε μακρά, επίμονη και σοβαρή μελέτη, πράγμα που είναι έξω από το σκοπό της αποψινής εκδήλωσης.

Γι' αυτό, στη σύντομη μου εισήγηση θα προσπαθήσω να δώσω το στίγμα του έργου των συγχρόνων ποιητών της Πάφου μέσα στο ευρύτερο χώρο της ποιητικής δημιουργίας του τόπου μας και παράλληλα να αναφερθώ με πολλή συντομία σε ορισμένα χαρακτηριστικά που κατά τη γνώμη μου ξεχωρίζουν στο έργο των ανθολογουμένων ποιητών μας.

Αναμφίβολα η ποιητική παραγωγή της Πάφου συνδέεται οργανικά και συναρτάται με τη λογοτεχνική παραγωγή της υπόλοιπης Κύπρου, τόσο από άποψη θεματικής, όσο και από άποψη ποιητικής γραφής. Θα έλεγα ακόμη πως η παραγωγή αυτή συνάπτεται με τη μεταπολεμική ποιητική γενιά που η αφετηρία της τοποθετείται στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Παρόλο που οι περισσότεροι από τους ανθολογούμενους ποιητές είναι σχετικά νέοι τόσο από άποψη βιολογικής όσο και ποιητικής ηλικίας, ωστόσο το έργο τους μαρτυρεί μια γόνιμη οικείωση και αφομοίωση του λόγου και της γραφής των ποιητών της μεταπολεμικής γενιάς. Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο γεγονός ότι όλοι οι Κύπριοι ποιητές παλαιοί και νέοι, έζησαν και ζουν μέσα στην ίδια περιρρέουσα ποιητική ατμόσφαιρα και τα βιώματα τους έχουν τις περισσότερες φορές την αφετηρία τους στα ίδια ιστορικά δρώμενα.

Εκτός από το έργο των Κυπρίων ποιητών η σύγχρονη ποιητική παραγωγή της Πάφου αφομοιώνει και αξιοποιεί κατά τρόπο γόνιμο και το έργο πολλών Ελλαδικών ποιητών. Απόηχοι από το έργο των Παλαμά, Κρυστάλλη, Καρυωτάκη, Ρίτσου, Σεφέρη, Ελύτη, Εμπειρικού και Εγγονόπουλου είναι ευκρι-

νείς σε πολλά από τα έργα των παφιτών ποιητών. Για όλους αυτούς τους λόγους η ποιητική δημιουργία της Πάφου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της όλης λογοτεχνικής παραγωγής της Κύπρου που και αυτή με τη σειρά της αποτελεί μια ζωντανή και πολλές φορές ανανεωτική παρουσία στην ευρύτερη νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή.

Ας δούμε τώρα ποια είναι τα πλαίσια μέσα στα οποία κινείται το έργο των σύγχρονων ποιητών της Πάφου.

Ως προς τη θεματική τους θα έλεγα ότι αυτή εκκινεί από τρεις διαφορετικές αφετηρίες: Η πρώτη είναι οι περιπέτειες της νεότερης ιστορίας μας που αρχίζουν από 1955 και κορυφώνονται στα 1974 με απόηχους που φτάνουν ως τις μέρες μας. Οι ποιητές μας εμπνέονται από το έπος του 55-59 και τις τραγικές μέρες του 1974, που ανάγονται σε σημείο αναφοράς και αντιπαράθεσης με τον εφησυχασμό και το βόλεμα του παρόντος.

Η δεύτερη αφετηρία είναι και πάλιν η πατρίδα όχι τόσο ως χώρος ιστορικών δρωμένων αλλά περισσότερο ως χώρος γεωγραφικός, ως το οικείο περιβάλλον του ποιητή με το χωριό, την πόλη, τα δέντρα, τα σπίτια, τους ανθρώπους, που ανακαλούν στη μνήμη του βιώματα από τραυματικές προσωπικές ή οικογενειακές εμπειρίες ή που αποτελούν χώρο λυτρωτικής διαφυγής από το σημερινό αλλοτριωμένο περιβάλλον μας.

Η τρίτη αφετηρία είναι το ίδιο το βαθύτατο είναι του ποιητή, συνειδητό ή υποσυνείδητο, ο ίδιος ο ποιητής «ενώπιος ενωπίω», που μετεωρίζεται μπροστά στο υπαρξικό κενό, που διερωτάται για το απώτερο σκοπό της ύπαρξης του, που αναζητεί τον Κύριο και Δημιουργό μας, που πονεί και αιμάσσει για την τραγικότητα και ασημαντότητα του ανθρώπου.

Αξίζει να λεχθεί εδώ ότι οι περισσότεροι από τους ποιητές μας παίρνουν την πρώτη ύλη και από τις τρεις πιο πάνω πηγές και τη μετουσιώνουν σε ξεχωριστά ποιήματα. Μερικοί πάλιν περιορίζονται ή ρίχνουν τη θεματική τους βαρύτητα μόνο σε μια από τις τρεις. Ωστόσο υπάρχουν και εκείνοι που η θεματική τους μετακινείται από αφετηρία σε αφετηρία μέσα στο ίδιο ποίημα, πράγμα που βαθαίνει την ποιητική σύλληψη και την ανυψώνει στον πραγματικό χώρο της ποίησης απομακρύνοντάς τη από την απλή περιγραφή, την ανιαρή διήγηση και το τετριμμένο νεορομαντικό κλαυθυρίσμα. Είναι ευτύχημα για την ποίηση της Πάφου το γεγονός ότι πολλοί από τους ποιητές μας έχουν κατορθώσει να μας δώσουν αξιόλογα δείγματα γνήσιου ποιητικού έργου, ενώ παράλληλα άλλοι βρίσκονται στο στάδιο της ποιητικής ωρίμανσης που πολλά υπόσχεται για το μελλοντικό τους έργο.

Ως προς την ποιητική γραφή εκείνο που ξεχωρίζει στο έργο των ανθολογούμενων ποιητών είναι το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους ακολουθούν τη νεότερη γραφή με κάποιες αποκλίσεις προς την παραδοσιακή γραφή και τε-

χνική, τουλάχιστον από ορισμένους. Και στο θέμα της γραφής υπάρχουν και πάλιν κάποιες διαφοροποιήσεις και ιδιαιτερότητες. Άλλοι από τους ποιητές μας αφήνουν τη φαντασία τους να πετάξει αχαλίνωτη στα ύψη του άκρατου υπερρεαλισμού, άλλοι πάλιν ενώ ακολουθούν το γενικό πνεύμα του υπερρεαλισμού δεν αποκόπτουν το ποίημά τους εντελώς από το λογικό ειρμό περιοριζόμενοι σε κάποια υπαινικτικότητα και ελλειπτικότητα. Υπάρχουν και εκείνοι, λίγοι έστω, που σε ορισμένα έργα τους ακολουθούν την παραδοσιακή τεχνική και γραφή. Στα έργα ορισμένων συναντάμε ακόμη απόηχους της παλαμικής παράδοσης που τόσο ζωντανή είναι στην πόλη μας εξαιτίας των παλαμικών γιορτών που έχουν καθιερωθεί από την εποχή του Χριστόδουλου Γαλατόπουλου, ποιητή και Δήμαρχου Πάφου.

Εδώ θα έπρεπε να σταματήσω. Ωστόσο ας μου επιτραπεί να επισημάνω με πολύ συντομία ένα-δυο καίρια γνωρίσματα του ποιητικού έργου των ανθολογούμενων ποιητών, χωρίς αυτό να είναι δηλωτικό οποιασδήποτε κριτικής αποτίμησης.

Ο Σοφοκλής Λαζάρου από τους παλαιότερους λογοτέχνες μας καταξιώθηκε σαν ποιητής με το άρτιο ποιητικό του έργο. Η ποιητική του σύλληψη δεν μένει στο εφήμερο και πρόσκαιρο αλλά ανάγεται και εξακοντίζεται στο γνήσιο ποιητικό χώρο του υπερχρονικού και διαχρονικού. Το μεγαλείο του 55-59, η απάθεια των ημερών μας, η υπαρξιακή αγωνία και η μεταφυσική αναζήτηση χαρακτηρίζουν τη θεματική του. Στη γραφή ο λιτός και πυκνός του λόγος προστατεύει το έργο του από τις κακοτοπιές της λογοκοπίας και φλυαρίας. Πουθενά ή σπάνια θα συναντήσουμε το περιττό.

Ο Γιώργος Φάνος στη λιγοστή ποιητική παραγωγή του μας δίνει δείγματα ενός πηγαίου λυρισμού που εκκινεί από τις εμπειρίες της προσωπικής του περιπέτειας.

Στην παραδοσιακή τεχνική θητεύει μόνιμα και γόνιμα ο Αντώνης Σωτηριάδης με κύρια πηγή έμπνευσης του τον αγώνα του 55-59, τις μάχες της Τυλλυρίας και τη συμφορά του 74. Επισημαίνουμε επίσης ότι η γραφή του σε ορισμένα έργα του αξιοποιεί τη γόνιμη παράδοση του δημοτικού τραγουδιού.

Στην παραδοσιακή γραφή κινείται και ο μακαριστός δάσκαλός μας Χρυσανθος Κακογιάννης και είναι στα έργα της γραφής αυτής που ο ποιητής βρίσκεται και κινείται στο δικό του κλίμα, με επιτυχημένα όμως δείγματα και στη νεότερη γραφή. Η θεματική της πατρίδας και τα υπαρξιακά του ερωτήματα δίνονται ταιριαστά με στίχο που ξεχειλίζει από λυρισμό και οργιαστική έκφραση.

Στην πλούσια ποιητική παραγωγή του Νάσου Φλόγα υπαρξιακά ερωτήματα και κοινωνικός προβληματισμός δίνονται με δόση σαρκασμού και λεπτής ειρωνείας. Ο στίχος του κοφτός, λιτός, υπαινικτικός, όπως ταιριάζει στην

κραυγή διαμαρτυρίας που εκπέμπει και άλλοτε ήρεμος, ρυθμικός, κυρίως σε στιγμές λυρικής διάθεσης.

Στο έργο της Μυριάνθης Παπαονησιφόρου εμπειρίες του 55-59 και υπαρκτός προβληματισμός δίνονται με γνήσιο λυρισμό αλλά και στοχαστική διάθεση. Εικόνες δυνατές, οπτικές δοσμένες με κάποια αμεσότητα και δραματικότητα.

Στο πλούσιο και πολυπρόσωπο έργο του Αντώνη Πιλλά η παραδοσιακή γραφή και κυρίως η επίδραση του δημοτικού τραγουδιού μαζί με το νεότερικό στίχο αποτελούν το εκφραστικό μέσο των βιωμάτων του ποιητή από την ιστορική περιπέτεια του 1964 και 1974 αλλά και από το χώρο των κοινωνικών προβληματισμών του.

Ο Κώστας Αρμεύτης στη λιγοστή δημοσιευθείσα δουλειά του κινείται με προσοχή στο κλίμα των χαμηλών τόνων και των συνειρμικών εικόνων. Η γραφή του, κάποτε πεζολογική, θητεύει γόνιμα στον υπερρεαλισμό και το συμβολισμό με το θεματικό βάρος στην απογοήτευση των ημερών και το υπαρκτικό κενό.

Ο Αρτέμης Αντωνίου ήδη από τα πρώτα του έργα δείχνει μια γόνιμη απομείωση της νεοτερικής γραφής, που διακρίνεται από ένα στίχο λιτό, κάποτε επιγραμματικό που με διάθεση σαρκασμού καυστηριάζει την κοινωνική αδικία και υποκρισία.

Στο χώρο της θεματικής της πατρίδας κινείται ο Ανδρέας Πετρίδης με κύριο γνώρισμα τις πλούσιες οπτικές του εικόνες που μ' αυτές ο ποιητής ανασυνθέτει στη μνήμη του βιώματα και εμπειρίες της παιδικής του ηλικίας. Ο ποιητής δεν μένει στην επίπεδη περιγραφή αλλά πολλές φορές κατορθώνει να απογειώσει τον ποιητικό του λόγο και να εξακτινώσει τη σύλληψή του, οπότε και το τοπίο που περιγράφει παίρνει βάρος διαχρονικό και γίνεται χώρος καταφυγής και λύτρωσης από το παρόν. Ο Δημήτρης Γκότσης είναι από τις περιπτώσεις που ξαφνιάζουν γιατί με την πρώτη του συλλογή ΕΣΤΩΡ μας έδωσε μαζί ανθοφορία και κάρπισμα. Αχαλίνωτη λυρική φαντασία και ξαφνικές λογικές ανταύγειες συναντώνται κάτω από ένα επιφανειακό σκηνικό. Λόγος δυνατός, ακαριαίος, γυμνός και καθαρός από τη γλωσσική ρύπανση των ημερών μας, κατάλληλος να εκφράσει τα βιώματα του ποιητή που εκκινούν από τη Θεσσαλονίκη και κορυφώνονται με τα γεγονότα του 64, του 74, αλλά και των αντιφατικών ημερών της «τουριστικής ατραξιόν» και των τουριστικών «απορριμάτων».

Ο Μιχάλης Παπάς με την τελευταία του δουλειά καταθέτει τη δική του συμβολή στην ποιητική παραγωγή του τόπου μας. Η ποίησή του ξεχωρίζει για τη δυνατή σύλληψη, το βαθύ ανθρωπισμό που συναντάται με το κοινωνικό ρεαλισμό και τη γνήσια λυρική πνοή που διαπερνά τον άλλοτε παραδοσιακό και άλλοτε νεότερικό στίχο του.

Ο Νεόφυτος Παπαλαζάρου με την πρώτη κι' όλες συλλογή του δίκαια κατακτά και καταξιώνει το πρώτο σκαλί της ποίησης. Στις «Ματωμένες Μνήμες» του ο λόγος του είναι λιτός, επιγραμματικός, καιρίος, για να εκφράσει άμεσα τα τραγικά βιώματα της πρόσφατης ιστορικής μας περιπέτειας.

Τα τραγικά βιώματα και τις τραυματικές εμπειρίες του σύγχρονου ανθρώπου εκφράζει και το έργο της Ντίας Καστρίνιου. Η συναισθηματική φόρτιση εκφράζεται με πολύ λυρισμό, ενώ ο στίχος περπατά με ρυθμό και μουσικότητα.

Κάτι το νέο και ιδιόρρυθμο μας φέρνει η ποίηση του Χριστάκη Πισιάρα. Περιπτώσεις ψυχοπαθητικής και παραψυχολογίας μετουσιώνονται ποιητικά σε υπερρεαλιστικούς συνειρμικούς στίχους για να εκφράσουν τον παράλογο και αντιφατικό κόσμο που σ' αυτό ζούμε. Η θεματική του υπαρξιακού κενού και των τραγικών αδιεξόδων δοσμένη με υπερρεαλιστική γραφή συναντάμε στο έργο του Ανδρέα Αρτέμη, Νίκου Πενταρά, Σωκράτη Γρηγοριάδη και Θάνου Παπαδόπουλου ενώ στον Ανδρέα Γεωργιάδη ο συμβολικός και υπαινικτικός στίχος παραλέμπει στην Καβαφική τεχνική της απόκρυψης και του σαρκασμού.

Στο χώρο, τέλος, του νεοτερικού νεορομαντισμού κινείται το έργο της Βαρβάρας Χριστοφόρου και η ανέκδοτη βραβευμένη συλλογή της Αθηνάς Χαραλαμπίδου. Στους στίχους της Βαρβάρας Χριστοφόρου ξεχωρίζουν έντονα τα αποτυπώματα από τα βιώματα της χαμένης πατρίδας και της αγάπης που ντύνονται εκφραστικά μ' ένα λυρισμό ήρεμης μελαγχολίας, ενώ στο έργο της Αθηνάς Χαραλαμπίδου μνήμες ιστορικές και προσωπικές μας θυμίζουν απόηχους από τον «Αποχαιρετισμό» του Γιάννη Ρίτσου.

Με τα πιο πάνω θέλησα να δώσω μια γενική εικόνα της ποιητικής δημιουργίας της Πάφου, που αναμφίβολα κατέχει μια σημαντική θέση στην όλη ποιητική παραγωγή της Κύπρου. Η σημερινή παρουσίαση της Ανθολογίας των σύγχρονων ποιητών της Πάφου επιστεγάζει ένα χρόνο δημιουργικής προσφοράς της Εταιρείας Λογοτεχνών Πάφου και ανοίγει καινούργιους δρόμους και νέες προοπτικές στα πολιτιστικά πράγματα του τόπου μας. Η Πάφος διαθέτει πολλές αξιόλογες πνευματικές και καλλιτεχνικές δυνάμεις που πρέπει να στρατευτούν και να αξιοποιηθούν αν θέλουμε να σωθούμε από την πνευματική αποτελμάτωση που μας απειλεί.

Ομιλία που έγινε στην παρουσίαση της
Ανθολογίας στην Πάφο, στις 16/11/1990

ΚΩΣΤΑΣ ΙΕΡΟΚΗΠΙΩΤΗΣ

ΤΡΙΠΤΥΧΟ ΣΤΑ ΙΤΑΛΙΚΑ, ΓΙΑ ΝΑ ΤΙΜΗΘΕΙ
Ο ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

SALUTO D' UN ITALIANO
AD UN ACCADEMICO DI GRECIA

*Salve, o Nikiforos Vrettakos,
mirabile atleta di elleniche virtù!
Dalla Morea prendesti
uno sguardo di lince e l' abito severo
la mente accesa di divina fiamma
un cuore francescano d' amore traboccante
e penna, scudo e spada a un tempo,
che di verità sempre s' intinse.
Nato ti penso da un profeta
che destinato ti vide a trionfare
se ti battezzò con tanto nome.
I "pagliacci" tuoi persecutori, infatti,
calato il sipario, privi sono di voce e di consensi
mentre la tua parola sarà verbo perenne.
Ed io, tardo tuo lettore,
ringrazio la benigna sorte d' avermi dato
di conoscerti anche di persona
in una Terra greca d' anima e di lingua da millenni.*

MICHELE IANNELLI

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΙΤΑΛΟΥ
ΣΕ ΕΛΛΗΝΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ

*Χαίρε, Νικηφόρε Βρεττάκο,
τῶν ἐλληνικῶν ἀρετῶν ὑπέροχε ἀθλητή!
Ἄπ' τὸν Μωριά ἔχεις πάρει
ἀτίσιο βλέμμα, ἦθος αὐστηρό,
φωτιά μυαλό ἀπὸ θεία φλόγα,
καρδιά φραγκισκανοῦ ξέχειλη ἀγάπη
καὶ τὴ γραφίδα σου σπαθὶ μαζὶ κι ἀσπίδα,
ποὺ πάντα στὴν ἀλήθεια εἶν' βουτηγμένη.
Θαρρῶ ἀπὸ κάποιον πῶς γεννήθηκες προφήτη
ποὺ σέ εἶδε προορισμένο νὰ θριαμβεύεις
μὲ τέτοιο ὄνομα ἀφοῦ σ' ἔχει βαφτίσει.*

Οί "παλιάτσοι" διώκτες σου στ' ἀλήθεια,
 σὰν ἔπεσε ἡ αὐλαία χάσαν τὴ λαλιά τους,
 ἐνῶ ὁ δικός σου ὁ λόγος ρήματα αἰώνια θά 'ναι.
 Κι ἐγὼ στερνός σου πιά ἀναγνώστης
 τὴν εὐμενῆ μου τύχη μακαρίζω
 πού μου 'χει δώσει ἀπὸ κοντὰ νὰ σέ γνωρίσω⁽¹⁾
 σὲ Γῆ ἑλληνική, καὶ στὴν ψυχὴ της καὶ στὴ γλώσσα, ἀπὸ αἰῶνες.

(μετάφραση: Γ. Χατζηκωστής)

(1) Στις 18 Ὀκτωβρίου 1990, στὸ σπίτι τοῦ εὐγενικοῦ ζεύγους Λούλλας καὶ Κύπρου Χρυσάνθη, στὴ Λευκωσία τῆς Κύπρου.

"SIGNORE, COME CHIAMARTI"

Signore,
 come chiamarti? Amore o fuoco
 distribuito in colori? Come chiamarti?
 Se potessi, lo farei: bacerei le mani a tutti.
 le ali di tutti gli uccelli, bacerei tutte le cose
 le foglie degli alberi e tutte le squame
 dei pesci, le gocce dell' acqua e gli animali
 tutti sulla fronte. Perfino i serpi.
 Così solo potrei dire
 che t'ho avvicinato e toccato, trovata e baciata
 la tua mano, o Signore.
 Così solo sarei certo d' averti detto
 "buongiorno" e d' avermi tu udito.
 D' avere tu udito, o Signore,
 il tuo pazzo uccello, che trova finestre
 e piccole fessure ed entra
 a tutte le ore nella tua casa
 e gioca con te.

(Ἄπ' τὴν «Αὐτοβιογραφία», μετ. Μ. Iannelli)

NIKIFOROS VRETTAKOS

LETTERA À N. VRETTAKOS

Ti penso in alto sul Taigeto
 startene saldo inaudito scoglio in pieno inverno
 con un sole ellenico sul petto
 per ricevervi l' omaggio dei venti, o Vincitore!
 Io con passo carico dei miei antichi anni
 e tempie completamente bianche
 andrò di crocicchio in crocicchio tra le genti
 in cerca di Cipro, la smarrita,
 una foto portandone nel palmo:

(Μετ. Μ. Iannelli)

KYPROS CHRYSANTHIS

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΖΩΗ

Τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἔκαμε τὸ καθήκον τοῦ ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας τῆς Κύπρου. Τριάντα χρόνια συνεχοῦς ἐκδοτικῆς ζωῆς σὲ ἐπίπεδο φιλοδοξίας γιὰ προσφορά, χωρὶς ἐπαγγελματικὲς προϋποθέσεις, χαρακτηρίζουν τὸν μόχθο μας. Στὴ διάρκεια τῶν χρόνων αὐτῶν τὸ περιοδικὸ δέχτηκε φιλικὲς καὶ ἐνδυναμωτικὲς συμπαραστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπιτήδεις ἐπιθέσεις, χωρὶς αὐτὲς νάχουν σχέση μὲ τὰ γράμματα, ἐπιθέσεις κάποτε ἀφελεῖς κάποτε προγραμματισμένες μοχθηρὰ, ποὺ τίς ἀντιπαρεχόμαστε μέσα στὴ χαρὰ μας γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δυνατὴ εὐσυνειδησία περιοδικοῦ καὶ συνεργατῶν του.

Ἡ τακτικότητα τῆς μηνιαίας κυκλοφορίας τοῦ περιοδικοῦ ἦταν ἕως τελευταῖα ἀξιοσημείωτη. Δυστυχῶς ὁ φόρτος τῶν τυπογραφείων σὲ ποικίλη καὶ πολὺ συμφέρουσα σ' αὐτὰ ἐργασία, ἔθεσε σὲ δεῦτερη μοῖρα στὴ σειρὰ ἐκτυπώσεων τὸ περιοδικό, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κυκλοφορεῖ κάπως ἀκανόνιστα καὶ σὲ διπλὰ ἢ τριπλὰ τεύχη, διατηρώντας ὅμως περίπου τὸν ἀριθμὸ τῶν σελίδων του. Ἐξάλλου, ἡ αὔξηση τοῦ κόστους κατὰ σελίδα δὲν τοῦ ἐπέτρεπε οἰκονομικὰ νὰ ζητήσῃ κάποια προτεραιότητα. Ἀσφαλῶς, ἂν υἱοθετοῦσε τὸ περιοδικὸ τὴν τριμηνιαία ἢ τετραμηνιαία μορφή θὰ ἔχανε ἐκείνη τὴν κατὰ παράδοση ἐμφάνισή του. Ὅμως τώρα μὲ τὸ εὐτυχὲς κλείσιμο τῆς τριαντάχρονης ἐκδοτικῆς του ζωῆς μπορεῖ νὰ ἀνανεωθεῖ, σημειώνοντας ἕναρξὴ μιᾶς καινούργιας ἐποχῆς.

Πάντοτε στοὺς σταθμοὺς ἐνὸς περιοδικοῦ ἔντυπου ταιριάζουν εὐχαριστίες πρὸς τοὺς συνεργάτες καὶ συνδρομητῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκείνους, πρόσωπα καὶ σώματα, ποὺ τὸ υποστήριξαν μὲ διαφόρους τρόπους μόνιμα ἢ κατὰ καιροὺς. Πρὸς τοῦτο εὐχαριστοῦμε τοὺς ἀείμν. Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ', Πέτρο Χάρη, Μιχ. Κυθραιώτη, Νίκο Σ. Νικολαΐδη, Δημήτριο Μαραγκό, Γεώργιο Μαραγκό, Ζήωνα Πιερίδη, Ρένο Ξ. Λυσιώτη τὰ σώματα: Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ὑπουργεῖο Παιδείας Κύπρου, Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ Ἑλλάδος, Ἑλληνικὴ Πρεσβεία στὴν Κύπρο, Πολιτιστικὸ Κέντρο Λαϊκῆς Τράπεζας καὶ τοὺς ὀργανισμοὺς: Τυπογραφεῖα «Θέοπρες», ΚΕΟ καὶ Φαντίσκο!

Τέλος, χαιρετῶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς μου τὴν ἰδρυτικὴ ὀμάδα τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ κάποτε ἔντονα δροῦσε μαζί μου γι' αὐτό, ἔστω καὶ γιὰ μικρὸ ἐν σχέσει μὲ τὰ τριάντα χρόνια διάστημα, τοὺς: Φρῆξο Βράχα, Κώστα Μόντη, Τάκη Φυλακτοῦ καὶ Ἀντρέα Χριστοφίδη.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

Οί πνευματικοί δεσμοί είναι οί πιό σταθεροί και στέρεοι, οί πιό διαρκείς και γνήσιοι, οί πιό αποδοτικοί στις σχέσεις μεταξύ των λαών, αλλά και σέ επίπεδο προσωπικών, ανθρώπινων σχέσεων. Οί όποιοι μάλιστα επιστρατεύονται συχνά νά θεραπεύσουν και νά κατασιγάσουν αδυναμίες και πάθη, πού όχι σπάνια διαταράσσουν και κάποτε θέτουν σέ κίνδυνο τίς σχέσεις αυτές.

Ή σημασία των δεσμών αυτών είναι προφανής και εκτιμήθηκε πάντοτε από μεγάλες προσωπικότητες της Ίστορίας. Άλλά αν σέ οποιαδήποτε άλλη περίπτωση έχουμε αυτά τά ευεργετικά αποτελέσματα - και τά έχουμε ασφαλώς - στην περίπτωση της Κύπρου και του Έλλαδικού κράτους αποκτούν, βεβαίως, μιάν έντελώς ιδιαίτερη αξία και σημασία.

Δέν χρειάζεται, φυσικά, νά επισημάνουμε και νά αναλύσουμε τους λόγους - αυτονόητους, άλλωστε, σέ όλους μας. Γι' αυτό θά περιοριστούμε νά υπογραμμίσουμε, ότι τόν τόνο στις σχέσεις αυτές δίνουν οί πνευματικοί άνθρωποι και τά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οί ποιητές, οί λογοτέχνες, οί ιστορικοί, οί καλλιτέχνες, ή τέχνη, ή παιδεία.

Μέ την Κύπρο υπάρχει μιá διαρκής πνευματική και παιδευτική αερογέφυρα από τά πανάρχαια χρόνια, την όποία, δυστυχώς συχνά, δέν υποψιάζονται οί κορυβαντιώτες σέ άλλα επίπεδα. Οί όποιοι μάλιστα κάποτε ζημιώνουν-ζημιώνουν και πλήττουν γενικώς την εθνική υπόθεση. Άλλά για άλλο ό λόγος έδώ σήμερα.

Τό σημείωμα τούτο υπαγόρευσε μιá έκδοση του Πανεπιστημίου Άθηνών υπό τόν τίτλο «Τό Πανεπιστήμιο Άθηνών και ή Κύπρος» (1989), σσ. 252.

Παρότι ή έκδοση φέρει χρονολογία έκδόσεως 1989, ή κυκλοφορία του τόμου έγινε πρόσφατα (1990). Άλλά αυτό είναι ό τύπος. Γιατί εκείνο πού έχει σημασία είναι ή ουσία. Και ή ουσία είναι τό πνευματικό μήνυμα της έκδόσεως, τό όποιο έμεις θεωρούμε πάρα πολύ σημαντικό για τους πνευματικούς δεσμούς του Έλλαδικού κράτους και της Κύπρου.

Θά έλεγε κανείς ότι οί σχέσεις πού υποδηλώνει ό υπόψη τόμος είναι αυτονόητες. Άλλά ή γνωριμία μαζί τους διά των σελίδων του, αποκτá μιάν άλλη διάσταση και σημασία για τόν αναγνώστη. Πρώτα - πρώτα πρέπει νά πούμε, ότι με τόν τρόπο αυτό γίνεται ή άρχή, εγκαινιάζεται μιá σειρά εκδόσεων υπό τόν τίτλο «Κυπριακά», και τούτο είναι πολύ σημαντικό για τίς σχέσεις του πρώτου έλλαδικού Πανεπιστημίου με την Κύπρο, σχέσεις πού χρονολογούνται από τά πρώτα χρόνια της ίδρύσεως του Καποδιστριακού και κυρίως μετά τόν Κομμαϊκό πόλεμο (πού ή έκβασή του έξανάγκασε τόν Σουλτάνο νά δεχθεί μεταρρυθμίσεις και νά δώσει εκπαιδευτικές έλευθερίες στους υπόδουλους υπηκόους του) συνδέθηκε με τό Πανεπιστήμιο ή Κύπρος χάρη στη προσέλευση σ' αυτό όλοένα περισσότερων Κυπρίων φοιτητών». 'Ο παλμός του έθνους χτυποδσε κι έδώ, ό πόθος για την εθνική αποκατάσταση αλλά και την πνευματική αναγέννηση του έλληνισμού ήταν κι έδώ έντονος».

«Στή συνέχεια - αναφέρεται σέ όμιλία του Πρωτάνεως κ. Σταθόπουλου, πού δημοσιεύεται στόν τόμο - ή συνεργασία Κύπρου και Πανεπιστημίου Άθηνών κι ή αμφίδρομη υποστήριξη... πραγματώνεται πρώτα στόν έπιστημονικό τομέα. Χιλιάδες

Κύπριοι φοιτητές εμπλουτίζουν και εξακολουθούν να εμπλουτίζουν το φοιτητικό μας σώμα. Άλλα δὲν ἦταν καὶ λίγοι οἱ κύπριοι καθηγητές πού λάμπρυναν τὸ Ἴδρυμά μας...».

Προηγουμένως ὁ κ. Σταθόπουλος τονίζει, ὅτι δὲν ἦταν μόνο ὁ πόθος γιὰ ἐλευθερία ἦταν καὶ ἡ δίψα γιὰ μάθηση, γιὰ ἐλληνικὴ παιδεία πού δυνάμωνε αὐτοὺς τοὺς δεσμούς. Καὶ μνημονεύει τὸ παράδειγμα ἐνὸς Κυπριοτόπουλου πού τὸ 1805 ἔφυγε ἀπὸ τὴν τουρκοκρατούμενη Κύπρο, ταξίδεψε στὴν Κέρκυρα, παρουσιάστηκε στὸν Καποδίστρια, τότε ἐπιθεωρητὴ τῶν σχολείων τῆς Κέρκυρας, γιὰ νὰ ζητήσει νὰ τὸ βοηθήσει νὰ ἀποκτήσει ἐλληνικὴ παιδεία.

Ἡ παραπάνω ὁμιλία, ἀλλὰ καὶ ἄλλα κείμενα παρέχουν πληθώρα στοιχείων γιὰ τὶς ἐν λόγω σχέσεις. Ἄλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος σημειώματος. Τὸ ὅποιο θέλει νὰ ἐξάρει τὴ σημασία ἐνὸς πνευματικοῦ γεγονότος πού συνιστᾷ ὁ ὑπόψη τόμος. Στὸν τόμο αὐτὸ περιέχονται κυρίως οἱ ὁμιλίες πού ἐκφωνήθηκαν κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῶν 150 χρόνων ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στὴν Κύπρο, καθὼς καὶ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες Ἑλλαδιτῶν καὶ Κυπρίων ἐπιστημόνων, πού ἰχνηλατοῦν τὴν μακροαίων πορεία τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἄναμφισβήτητα ὁ τόμος προάγει μεγάλως τὶς σχέσεις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κύπρου, κυρίως διότι θὰ ἔχει καὶ συνέχεια μὲ τὴν ἐκδοσὴ τῆς σειρᾶς ὑπὸ τὸν τίτλο «Κυπριακά». Ἄλλὰ ἔχω τὴ γνώμη, ὅτι ἡ προσπάθεια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν δὲν θὰ πρέπει νὰ μείνει στὸ ἐπίπεδο αὐτό. Εἶναι ἀνάγκη - καὶ μάλιστα ἐπείγουσα - νὰ κατέβει καὶ στοὺς φοιτητές καὶ νὰ τοὺς ἐμπνεύσει, ὄχι κούφιος ἐθνικισμούς, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀξία τοῦ πατριωτισμοῦ, ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ κομματικὲς καὶ ἄλλες σκοπιμότητες. Γιατί ἡ ἀρετὴ αὐτὴ, ἡ ἀξία αὐτὴ σὲ πάρα πολὺ μεγάλο μέρος τοῦ φοιτητικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, σήπεται ἐν γωνίαις, χλευάζεται καὶ λαιδορεῖται. Καὶ γι' αὐτὸ ΜΟΝΟ οἱ φοιτητές δὲν εὐθύνονται...

Κ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ

Ο Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΚΡΙΝΕΙ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΑ

Κ ὠ σ τ α Μ. Π ρ ο υ σ ῆ. «Θέματα καὶ Πρόσωπα τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας», Λευκωσία 1990.

Καὶ ἡ τωρινὴ προσφορὰ στὴν Κύπρο καὶ στὰ ἐλληνικὰ γράμματα, πού παρέχεται ἀπὸ τὸν Κώστα Προυσῆ μὲ τὸ βιβλίον του «Θέματα καὶ Πρόσωπα τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας», λογαριάζεται οὐσιαστικὴ γιὰ τὴ γνωριμία σὲ βάθος τῆς λογοτεχνικῆς μας ἐκφρασης, τόσο ἀπὸ ἐμᾶς ὡς αὐτογνωσία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, ἑλλαδίτες καὶ ξένους, πού θάθελαν ἓνα μετρημένο καὶ ὑπεύθυνον λόγο ὡς κατευθυντήριον γιὰ τὴ γνωριμία καὶ τὴν ἀναζήτησή τους, στὸν σχετικὸ τομέα.

Τὸ βιβλίον «Θέματα καὶ πρόσωπα τῆς Κυπριακῆς λογοτεχνίας» ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ἐνότητες:

Στὴν ἐνότητα Α' κατατάσσονται γενικὲς ἐργασίες πάνω σὲ θέματα τῆς Κυπριακῆς λογοτεχνίας ὅπως «Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴν Κύπρο» ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια ἕως

τό 1985, κάπου τρεις χιλιάδες χρόνια με αναφορές σε κινήσεις, λογοτέχνες, φιλολο-
γικά και λογοτεχνικά περιοδικά. Το ίδιο πνεύμα διατρέχει τις δυο επόμενες εργασίες
της ένότητας αυτής που είναι: «Οί πηγές της νεότερης Κυπριακής λογοτεχνίας»
(ανακοίνωση στα 1942) με παρατηρήσεις πάνω σε περιόδους της σύγχρονης λογοτε-
χνίας, και «Η νεότερη Κυπριακή λογοτεχνία» (μερικές παρατηρήσεις μέχρι το 1956),
ή οποία θα χρησιμοποιούταν ως πρόλογος σε μια «Ανθολογία Κυπρίων Ποιητών και
Πεζογράφων», που προγραμματίστηκε το περιοδικό «Κυπριακά Γράμματα». Όμως
ειδικά πρέπει να επισημανθεί η εργασία «Σύγχρονοι Κύπριοι ποιητές», που δημοσιεύ-
τηκε το 1949 στο περιοδικό «Ελληνική Δημιουργία» και περιέχει σαφείς κι όρθους
χαρακτηρισμούς για την ποίηση των Κυπρίων ποιητών. Σαν συμπλήρωμα της πιο
πάνω εργασίας είναι η εργασία «Κυπριακή Πεζογραφία», πάλιν με όρθους χαρακτηρι-
σμούς για τον καθένα μας πεζογράφο, μ' όλο που σταματά η εξέταση στα 1949. Έδώ
πρέπει ν' αναφερθεί πώς η δήλωση της χρονολογίας στην κάθε εργασία, πολύ όρθα
μπαίνει, για να γνωρίζει ο αναγνώστης έως ποιά χρονολογία εξετάζονται τα θέματα
και να μη νομίζει πώς υπάρχουν παραλείψεις από κριτική άποψη. Τελειώνει η
ένότητα αυτή με την πολύ κατατοπιστική εργασία «Ο πετραρχισμός στην Κύπρο,
Ρίμες αγάπης» (1985), που σχολιάζεται αρκετά καλά.

Στην ένότητα Β' εξετάζονται οι λογοτέχνες Τεύκρος Άνθιας, Ξάνθος Λυσιώτης,
Νίκος Κρανιδιώτης, Κύπρος Χρυσάνθης, Χριστ. Γαλατόπουλος, Δημ. Δημητριάδης,
Πυθαγόρας Δρουσιώτης, Μάνος Κράλης, Κώστας Μόντης και η «Ανθολογία Κυ-
πρίων Ποιητών». Στην εργασία για τον Άνθια, με τον όποιο ο συγγραφέας, φοιτητής
τότε, πρώτος ασχολήθηκε μ' ένθουσιασμό για το έργο του, εξετάζονται οι συλλογές
του «Ύμνητη του Άλητη» έως το «Βομβύκιο» (1940). Το έργο του Ξάνθου Λυσιώτη ο
συγγραφέας το εξετάζει ολόκληρο (1987) με χαρακτηρισμούς για την κάθε συλλογή,
ακολουθώντας όλη τη γραμμή της εξέλιξής του, και δηλώνοντας καταληκτικά πώς ο
Λυσιώτης «κράτησε την ιδέα της ποίησης ιερή και την ιδέα του ποιητή άληθινή, και
λειτούργησε στο ναό της με αγνότητα υπηρετώντας την άλθθεια και την όμορφιά».
Την ποίηση του Νίκου Κρανιδιώτη την κοιτάζει συλλογή με συλλογή από το 1986-
1989, θεωρώντας την πολύ προσωπική και τον ποιητή ως ένα αντιπρόσωπο της Κυ-
πριακής Γενιάς του Τριάντα. Με λεπτομέρεια ο Προυσής κοιτάζει την ποίηση του Κύ-
πρου Χρυσάνθη και προχωρεί στο ογκώδες έργο του Χρ. Γαλατόπουλου. Σταματά ο
συγγραφέας στον Δημ. Δημητριάδη, που άναζητά τις νέες ποιητικές φωνές, και
εξετάζει τόσο την ποίησή του όσο και τα θεατρικά του. Και προχωρεί στην ποίηση του
Πυθαγόρα Δρουσιώτη με την εύκαιρία της έκδοσής του «Έκλογή». Ο Δρουσιώτης
κατά τον Προυσή αντιπροσωπεύει λαμπρά την παραδοσιακή ποίηση και είναι
«όλογογράφος και βραδυγράφος». Με ιδιαίτερη εκτίμηση ο Προυσής μιλά για τον
Κράλη, ειδικά για το «Έντάφιο Έαρ» (1984). Με την έκδοση των «Απάντων» του
Κώστα Μόντη, ο Προυσής κοιτάζει την ποίησή του, αλλά και την έκδοτική πρόοδο
στην Κύπρο, και θαυμάζει την ειλικρίνεια, το αίσθημα και τη ζωντανή σκέψη του
ποιητή μέσα στον συμπυκνωμένο λόγο του. Επίσης μιλά για τα δυο πεζογραφήματά
του και θεωρεί τον «Αφέντη Μπατίστα» θετική κατάκτηση της κυπριακής μυθιστο-
ριογραφίας. Τέλος, στην ένότητα αυτή της ποίησης κρίνει ο Προυσή την «Ανθολογία
Κυπρίων Ποιητών του Άνδρ. Ίωάννου (1951), την εκτίμα, αλλά παρατηρεί πώς
θάπρεπε να μπουν σ' αυτήν και βιβλιογραφικά στοιχεία.

Στήν ένότητα Γ', στήν όποία ό Προυσήσ μελετά και κρίνει τήν πεζογραφία τών Κυπρίων, αρχίζει με τόν Νίκο Νικολαΐδη, αναλύοντας ένα-ένα τά έργα του με κατάληξη τό «Βιβλίό του Μοναχού» που «είναι μοναδικό στήν ελληνική αλλά ίσως και στήν παγκόσμια λογοτεχνία». Προχωρεί ό Προυσήσ στο αντίκρουσμα τής Μαρίας Ρουσιιάς μ' ένθουσιασμό αλλά και περίσκεψη και τονίζει τά αντιπολεμικά της πεζογραφήματα. Στή συνέχεια έπισημαίνει τήν ούσιαστική συμβολή του Μελέη Νικολαΐδη στά νεοελληνικά γράμματα και σχολιάζει τά πεζογραφήματά του, τονίζοντας τις ιδιότητές του (προσεχτική περιγραφή, ανθρωπιστική διάθεση κι άλλα). Τό μυθιστόρημα «Κάμπος» του Λουκή Άκρίτα αντικρούζεται από τόν Προυσήσ άν έπιστροφή από τήν αστική κοινωνία στήν άγροτική ζωή. Έπίσης, τό επαινεί για τήν έσωτερική του ποίηση. Άκολουθεί μιá κριτική άντιμετώπιση τής «Προτελευταίας Έποχής» τής Ήβης Μελεάγρου, και τής σουρρεαλιστικής τεχνικής του έργου «Άγνωστος» (1944) του Νίκου Βραχίμη. Και σταματά με πολλές παρατηρήσεις ό Προυσήσ στο έργο «Τετραλογία τών Καιρών» του Γ.Φ. Πιερίδη (1989), του όποιου βρίσκει τό έργο νά στέκεται πολύ κοντά στο λαό. Τελειώνει ή ένότητα αυτή με τήν έξομολόγηση του Προυσήσ για τό διηγηματογραφικό του έργο.

Γενικά ό τόμος είναι πλουσιώτατος σε πληροφορίες, προπάντων αξιόλογος σε παρατηρήσεις. Ό τρόπος προσεγγίσεως τών κρινόμενων έργων, πάντοτε υπεύθυνος, άφορά και τις άδυναμίες, που δικαιολογούνται εκ τών πραγμάτων με περίσκεψη, χωρίς κακή διάθεση. Άλλά και οι ένθουσιασμοί του Προυσήσ δέν λείπουν· τουτοί όμως σε βοηθούν νά δεις αυτό τό ξεχωριστό που υπάρχει στήν άλφα ή βήτα παραγωγή, και νά τό προσέξεις. Ξεχωριστά πρέπει νά εκτιμηθεί ή συμβουλή, άπολύτως δικαιολογημένη, του συγγραφέα για τήν άξία τής παράδοσής μας και ή προτροπή του νά χρησιμοποιηθεί αυτή με τήν ιστορία μας, δημιουργικά βέβαια, στήν τοπική μας πεζογραφία. Τό ύφος του συγγραφέα είναι πλουσιώτατο, άπολύτως σαφές, χωρίς διαφορούμενους νεολογισμούς. Έκφράζει τήν άποψη του άφοβα, αλλά μ' ευγένεια και σεβασμό προς άτομα και έργα.

Τό έργο τελειώνει με «Βιβλιογραφικό Σημείωμα», που πρέπει νά προσεχτεί από τους ενδιαφερόμενους αναγνώστες, γιατί απ' αυτό θα πληροφορηθούν πώς άρκετές εργασίες είδαν τό φώς σε παλιές χρονολογίες. Μπορεί βασικά νά μήν αλλάζει ή γνώμη του συγγραφέα με τις παλιές αυτές εργασίες. Δικαιολογείται όμως πώς ή όρισμένη χρονική περίοδος κατά κάποιον τρόπο έπέβαλλε μερικά σημεία τών άπόψεών του κι έτσι άποφεύγονται πιθανές παρεξηγήσεις πώς τάχατε έγιναν παραλείψεις. Έξάλλου, ό συγγραφέας δηλώνει στο προλογικό σημείωμά του πώς έλπίζει νά εκδοθεί σύντομα ένας δεύτερος τόμος, συμπληρωματικός, αλλά και με άλλα θέματα από τόν κυπριακό κύκλο.

Ό κριτικός λόγος του Κώστα Προυσήσ έχει συμβάλει άποφασιστικά στήν πρόοδο τής ελληνικής λογοτεχνίας τής Κύπρου σε καιρούς μάλιστα χαλεπούς. Και συνεχίζει έως σήμερα νά εκφράζει ό κριτικός τή γνώμη του για τό βιβλίό καθοδηγητικά και με συναίσθηση ύψηλης άποστολής. Προς τουτο ταιριάζει νά σημειώσουμε κι έδώ σχετικό έπίγραμμα γι' αυτόν:

*«Ό κριτικός ό λόγος ό λεβέντης
άστραψε φώς στήν κεφαλή σου
κι άρχοντικά με χρέος ελληνικό*

*τὴν ἔκφρασή μας χάρασσες'
στὴν κλίμακα τῶν εὐγενῶν γραμμάτων
Κώστα Προυσῆ τῆς κριτικῆς πρωτοπολίτη».*

Γιώργου Κωνσταντή «*Ἡ σιωπὴ καὶ ὁ χρόνος*», Λευκωσία 1990.

Ὁ τίτλος τῆς ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ Γιώργου Κωνσταντή «*Ἡ σιωπὴ καὶ ὁ χρόνος*» ἀνταποκρίνεται πέρα γιὰ πέρα στὰ θέματά της. Σύμφωνα μὲ σημεῖωμα τοῦ ποιητῆ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς γραφτήκανε στὴν περίοδο 1960-1962 καὶ συνεπῶς οἱ ἀντιδράσεις πού περιέχονται σ' αὐτὰ ἀνήκουν στὴν περίοδο ἐκείνη, τὴν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

Προλογικὰ ὁ Κωνσταντῆς δημοσιεύει τὸ ποίημα «*Ἀκρίτες ποιητές*», ὅπου ἡ αἰσιόδοξη παρατήρηση πὼς ἡ ποίησή μας ἐδῶ κι ἂν δὲν πολυδιαβάζεται, τουλάχιστον δηλώνει πὼς ἡ Ἑλλάδα τελειώνει ἐδῶ στὶς ἀμμουδιές τοῦ Τεύκρου, τοῦ Κινύρα καὶ τοῦ Γρηγόρη.

Τὰ ποιήματα πού ἀκολουθοῦν μιλοῦν γιὰ τὴ σιωπὴ τοῦ ποιητῆ καὶ τῶν ἄλλων, γιὰ νεκρούς, γιὰ φυλακὲς ἀθῶων, γιὰ ξεχασμένους ποιητὲς καὶ τὰ δάκρυά τους, γιὰ ἀρχεῖα θανάτου, γιὰ τὸν αἰῶνιο ὕπνο, γιὰ γέρους μὲ ἀόριστη σιλουέτα, γιὰ τὴν κηδεῖα τοῦ ποιητῆ, γιὰ τὸ τέγμα τῶν ἀθλητῶν πού δὲν ἔχει δάφνινα στεφάνια, γιὰ τὴ μοναξιά, γιὰ τὸ Νταχάου (ὁ ποιητὴς συνελήφθη αἰχμάλωτος στὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο), γιὰ τὸν κύκλο τῆς σιωπῆς, γιὰ τὰ κρεματόρια, γιὰ τὴ δυναστεία τοῦ χρόνου κι ἄλλα.

Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὸ ποίημα «*Λεωφόρος Εὐαγόρου 1962*», πού θυμίζει παλιούς ἥχους μ' ὅλη τὴν πικρὴ του κατάληξη.

Πολὺ λυπημένη ἡ ποίηση τῆς συλλογῆς αὐτῆς.

Ζερμαῖν Μαμαλάκη: «*Ἐραστὴς καὶ Ἀριβίστας*», Ἀθήνα 1990

Τὸ μυθιστόρημα «*Ἐραστὴς καὶ Ἀριβίστας*» τῆς Ζερμαῖν Μαμαλάκη ἔχει ἓνα κομμοπολίτικο χαρακτήρα κι ἄς διαδραματίζεται κυρίως στὴν Ἀθήνα. Οἱ χαρακτήρες πρωτεύοντες καὶ δευτερεύοντες, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα-δυὸ εἶναι ἔθνικα καὶ φυλετικά μιγάδες, καὶ ὄλοι, μὴδὲ τοῦ κυριώτερου, ἐνδιαφέρονται βασανιστικά γιὰ τὸ χρήμα, πού ἀποκτᾶται μὲ χίλια μέσα, νόμιμα καὶ παράνομα. Ἀλλὰ καὶ τὸ σέξ (πολὺ λίγο ὁ «ἔρωτας») κυριαρχεῖ στὸ κάθε βῆμα, χωρὶς περιορισμό, συχνὰ μὲ ὑπολογισμό.

Βασικὴ ἰδέα στὸ μυθιστόρημα εἶναι ὁ ἀριβισμὸς καὶ τὸ κέρδος. Οἱ δυὸ κύριοι χαρακτήρες, ὁ Σάκης «ὁ ἔραστὴς καὶ ἀριβίστας», δημοσιογράφος, πολεμᾷ ν' ἀνέβει, κυνηγώντας τίς εὐκαιρίες καὶ τὰ μέσα, καὶ ἡ Φόξη, ἔθνικα μιγάδα, πνίγεται ἀλόγιστα μέσα στὸ σέξ καὶ στὴ κοσμικότητα, χωρὶς ἀρχὲς καὶ φραγμούς. Πραγματικὸ θῦμα, μὲ προοπτικὲς ἐπιστημονικὲς καὶ μὲ ὑγιεῖς ἐρωτικὲς διαθέσεις, μὲ ὅλη τὴ σχετικὴ ἀδυναμία χαρακτήρα, εἶναι ὁ Στέφανος. Δίπλα του ἡ Τίλντα, μὲ τὸν ἄτυχο δεσμό της μὲ αὐτόν. Οἱ ἄλλοι χαρακτήρες, διαγράφονται καλὰ καὶ μὲ τίς πράξεις τους, καὶ προορίζονται νὰ βοηθήσουν στὴν ἐξέλιξη τοῦ μύθου, πού ἔχει κύρια βάση τὸν ἀριβισμό τοῦ Σάκη (κατ' ἐπέκταση τῶν ὁμοίων του).

Τὰ ἐπεισόδια (δολοπλοκίες, συνεταιρισμοὶ ἀθέμιτοι, ταξίδια κλπ.) εἶναι συνεχῆ καὶ μὲ ἐκπλήξεις, πού κρατοῦν ξύπνιο τὸ ἐνδιαφέρον. Πάντως τὸ βάρος πέφτει πάνω στὸν Σάκη, τὸν ἀριβίστα.

Το μυθιστόρημα καταλήγει με τὸ γάμο τοῦ Σάκη καὶ τῆς Τίλντα, καὶ τὴν ἐγκατάστασή τους σὲ μιὰ ἑπαυλὴ τῆς Κηφισιάς, ἐνῶ ἡ Φόξη, ὁ κυριαρχικὸς ἄλλοτε χαρακτήρας, ἐπιστρέφει στὴ γενέθλια πόλη τῆς τὴν Πάρμα.

Γεώργιος Τουρλίδης: «Ἀφιέρωμα», Α' τεῦχος, Ἀθήναι 1990

Προσωπικὰ μοῦ ἄρεσε ἡ ἰδέα τοῦ Γεώργιου Τουρλίδη, λέκτορα στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, νὰ ἐκδώσει «Ἀφιέρωμα» «εἰς τὴν 25ετηρίδα τῆς Πανεπιστημιακῆς του Δράσεως» (1964-1989) με ἀποθησαύριση αὐτογράφων ἀφιερώσεων βιβλίων ἐλλήνων καὶ ξένων συγγραφέων πρὸς αὐτόν. Τὸ βιβλίο αὐτὸ τῶν 56 σελίδων ἀποτελεῖ τὸ Α' τεῦχος με 500 καταγραφές. Οἱ ἀφιερώσεις σὲ βιβλία καταθέτουν τὸν γράφοντα καὶ ταυτόχρονα τὸν ἀποδοχέα. Συχνὰ αὐτὲς εἶναι αὐθόρμητες καὶ περιέχουν με λίγες λέξεις τὴν ἀποψη γιὰ τὸ ἄτομο, ποῦ χαρίζεις τὸ βιβλίο σου, συχνὰ καὶ μερικὰ περιστατικά (τόπο γνωριμίας, συμβάντα κὶ ἄλλα). Ἀλλὰ δίνουν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς συμπεριφορᾶς σου, τῆ θερμότητα ἢ τυπικότητά σου, μιὰ κάποια κριτικὴ σου θέση, τῆ νοοτροπία σου.

Σὲ μιὰ ὀριακὴ στιγμή τῆς σταδιοδρομίας σου αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκη τοῦ ἑορτασμοῦ με τὸν λόγο τῶν ἄλλων. Κάποιοι πρέπει νὰ τὸ ὀσφρανθοῦν, ἂν δὲν ὑπάρχει σχετικὴ παράδοση, καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν αὐτὴ τὴ μυστικὴ σου ἀνάγκη. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὸν ἑορτασμό, στὴν περίπτωση τοῦ ἀφιερώματος, συνήθως ἔχουν ἐπιρροασμοὺς ποικίλης ὕψης ἀπὸ τὴν τρέχουσα πραγματικότητα (κοινωνικὴ, πολιτικὴ, ἐπαγγελματικὴ κλπ.). Ἄν χρησιμοποιήσουν ἀπλῶς κείμενά τους σὲ τομεῖς ποῦ τοὺς ἐνδιαφέρει τὰ ἐμπόδια εἶναι σχετικῶς λίγα γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς συμμετοχῆς τους. Ἄν ὅμως θὰ χρησιμοποιήσουν τοὺς χαιρετισμοὺς καὶ τὶς «ἐκτιμήσεις» οἱ ἐνδοιασμοὶ αὐξάνουν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπολογισμὸς γιὰ ποικίλα κέρδη μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει σὲ ὑπερβολές, χωρὶς με τοῦτο νὰ ὑποτιμᾶται ἡ εἰλικρίνεια πολλῶν.

Μὲ ἄλλα λόγια οἱ ἀφιερώσεις βιβλίων ἔχουν ὅλα τὰ ἀμφίβολης ἀξίας στοιχεῖα σ' ἐλάχιστο βαθμὸ. Γι' αὐτὸ προσωπικὰ ἐκτίμησα τὸν τρόπο αὐτὸ ἑορτασμοῦ μιᾶς ὀριακῆς στιγμῆς τοῦ Γεώργιου Τουρλίδη με τὴ δημοσίευση τῶν ἀφιερωμάτων βιβλίων ποῦ τοῦ ἀπεστάλησαν. Καὶ ἐκφράζω πρὸς τοῦτο καὶ τὶς εὐχὲς μου γιὰ συνέχιση τῆς ἐπιστημονικῆς του σταδιοδρομίας.

Ρούλα Ἰωαννίδου-Σταύρου: «Στις διαστάσεις των χρωμάτων», Λευκωσία 1990.

Ἡ μελωδία καὶ ἡ μεγάλη συμπύκνωση αἰσθήματος χαρακτηρίζουν τα ποιήματα τῆς Ρούλας Ἰωαννίδου-Σταύρου, ποῦ μας δίνει στὴ συλλογὴ τῆς «Στις διαστάσεις των χρωμάτων». Μέσα στο συμβολισμό των χρωμάτων ἡ ποιήτρια απλώνει τὸ αἶσθημα καὶ τὸ συλλογισμό τῆς καὶ μας μεταδίδει τὸν παλμὸ τῆς συχνότατα νοσταλγικὸ, ἀλλὰ καὶ θαυμαστικὸ με τὶς καλὰ στιμμένες εἰκόνες τῆς. Ἐνας πλούσιος κόσμος διακινεῖται στους ἤχους τῆς με καθαρὲς προτάσεις καὶ παραδοχές.

Ἡ ποιητικὴ αὐτὴ συλλογὴ τῆς Ρούλας Ἰωαννίδου-Σταύρου διαιρεῖται σε μικρὲς ἐνότητες με βάση τα «χρώματα» ως εξῆς: Σ' ὅλα τα χρώματα, λευκὸ, χλωμὸ κίτρινο, βαθύ μπλε, βαθύ κόκκινο, ρόζ, γαλάζιο, φωτεινὸ κίτρινο, σκληρὸ γκριζο, ζεστὸ πορτοκαλί, μολυβί. Ἐνας πρόλογος, μιὰ εἰσαγωγή καὶ ἕνας ἐπίλογος, κομμάτια ἔμμετρα, ποῦ δίνουν τὶς προθέσεις τῆς ποιήτριας, προστίθενται στις ἐνότητες.

Το ύφος της ποιήτριας σε όλες τις ενότητες είναι όμοιο, κάπως πιο «σκληρό» στην ενότητα «Σκληρό γκριζο». Πιο περιγραφικά, σχεδόν μόνο εικόνες, που μιλούν και οπτικά (αν μπορώ να πω) είναι τα ποιήματα της ενότητας «Γαλάζιο» με κείνο το πολύ κυπριακό ποίημα, που έχει τίτλο «Το καλοκαίρι είναι». Πάντως η πολλή νοσταλγία του παρελθόντος υπερισχύει σε αρκετά ποιήματα, αλλά και ο χρόνος (που περιέχεται εξάλλου στη νοσταλγία του παρελθόντος) ενδιαφέρει από τη λυπηρή του πλευρά την ποιήτρια, κι η μοναξιά τυραννεί συχνά το στίχο της. Τα ερωτικά ποιήματά της έχουν αξιοπρέπεια και ήθος.

Εδώ δίνεται το ποίημα «Χαμόγελο» και για το περιεχόμενό του και για την τεχνική του, η οποία παρουσιάζεται και σε άλλα ποιήματα της Ρούλας Ιωαννίδου-Σταύρου:

- α. Μια μέρα που ξεκινά με την πρώτη δροσοσταλίδα του πρωινού.
- β. Το πρωινό που φεύγει για το σχολείο.
- γ. Το μεσημεριανό τραπέζι.
- δ. Η μυρουδιά απ' τα φρεσκοπλυμένα ρούχα στην απλώστρα.
- ε. Ένα ολόγιομο φεγγάρι.
- στ. Αυτό που ξαναβρήκες.
- ζ. Όλα που άλλαξαν.
- η. Ο Απρίλης που έρχεται.
- θ. Τα παιδιά που παίζουν βόλους στο στενό σαν πρώτα.
- ι. Ένα βραχιόλι γιασεμί καρφιτωμένο στον άνεμο.
...και άλλα πολλά.
Αυτά που δεν είπα.
Αυτά που εσύ θέλει να πεις.

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Κ. Μητσάκης: «Η συμβολή της Κύπρου στη νεοελληνική λογοτεχνία. Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης». Έκδοση ΕΠΟΚ

Οποίες και να' ναι οι εκτιμήσεις για το μέχρι τώρα έργο του Κύπρου Χρυσάνθη, αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι ότι εξακολουθεί ν' απασχολεί τον κόσμο των γραμμάτων. Αρνητικά ή θετικά τα κείμενα του Χρυσάνθη, κρίνονται, κατακρίνονται, δέχονται επαινούς και ευνοϊκά σχόλια. Το όνομά του αναφέρεται σε πλήθος ανθολογιών και παντός είδους λογοτεχνικών εντύπων. Τυχαίο; Σκόπιμο; Απαραίτητο ή επιβλητό; Η αλήθεια είναι ότι ο Κύπρος Χρυσάνθης σημάδεψε τη γενιά του με το έργο του και σηματοδότησε την κυπριακή παραγωγή τουλάχιστον για μισό αιώνα. Δεν ποστεύω να υπάρχει σ' ολόκληρο τον Ελληνισμό πολυγραφότερος συγγραφέας.

Αν όλ' αυτά που γράφει είναι αξιόλογα ή μη, αυτό θα το κρίνει ο χρόνος. Πάντως, ακόμη και σήμερα το έργο του σχολιάζεται και παρουσιάζεται από διάφορους κύκλους διανοουμένων.

Μια τελευταία παρουσίαση του έργου του Χρυσάνθη έγινε από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Μητσάκη. Ο καθηγητής μίλησε για τον Κύπριο Χρυσάνθη στην αίθουσα τελετών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά την ημερίδα κυπριακής λογοτεχνίας στις 11 Ιουνίου του 1989. Την ομιλία του Κ. Μητσάκη εξέδωσε πρόσφατα σε βιβλίο ο ΕΠΟΚ με τίτλο «Η συμβολή της Κύπρου στη νεοελληνική λογοτεχνία. Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης».

Οι αναφορές του συγγραφέα δεν έχουν σκοπό να εκθειάσουν το έργο και την προσφορά του Κ. Χρυσάνθη. Είναι μια καταγραφή και μια αντίκριση του θέματος με ειλικρινή έκφραση απόψεων και με παρηρησία. Κάνει μια σε βάθος ανάλυση του ποιητικού έργου του Κύπριου λογοτέχνη αλλά, παράλληλα, επισημαίνει και καθορίζει τα πλαίσια της δημιουργίας της κυπριακής λογοτεχνικής παραγωγής. Υπογραμμίζει τα κύρια σημεία απ' όπου απορρέει η αφθονία του κυπριακού λόγου μ' ένα σημαντικό εκπρόσωπο, τον Κύπριο Χρυσάνθη.

Σε γενικές γραμμές, σκιαγράφει τον Κύπριο ποιητή αλλά συνάμα, με τεκμηριωμένες απόψεις και αναφορές, καθορίζει τη γραμμή πλεύσης του ποιητικού του λόγου. Τοποθετεί τον Κύπριο Χρυσάνθη στη γενιά του 1930. Διαχρονικά παρακολουθεί την εξέλιξη της δουλειάς του κάνοντας σταθμούς και σχολιάζοντας κάθε ιδιαίτερη περίπτωση της πνευματικής του παραγωγής.

Αναφέρεται στα σονέτα του, στις μπαλάντες του, στα υμνογραφικά του κείμενα και στο ελεύθερο στίχο του. Σε κάθε αναφορά υπεισέρχονται εύστοχα σχόλια, παραλληλισμοί κειμένων και ονόματα Ελλαδιτών ποιητών που καλλιέργησαν παρόμοια είδη ποίησης. Αναλύει τους τεχνικούς όρους, τις ποιητικές φόρμες μέσα στις οποίες κινείται το έργο του Χρυσάνθη. Καθορίζονται με τρόπο άμεσο οι βασικές συντεταγμένες του ποιητικού του λόγου. Κρούει τις ευαίσθητες χορδές των στίχων που αναδύουν μουσικότητα σ' αυτούς που πραγματικά έχουν ευαίσθητη «ποιητική ακοή».

Καθαρά τεχνική ανάλυση γίνεται για το έργο του Κ. Χρυσάνθη από τον Κ. Μητσάκη. Δεν αποσιωπούνται τα αδύνατα σημεία, δεν υπερτονίζονται τα θετικά. Πέρα για πέρα αντικαμεινική προσέγγιση, που δείχνει το μέγεθος και το εύρος της μάθησης του καθηγητή Κ. Μητσάκη. Καταρτισμένος πλήρως, μετουσιώνει την εικόνα σε δημιουργική ενέργεια. Διοχετεύει μέσα από τα λόγια του πολυάριθμες θεωρίες, που σπάνια συναντούμε στους δικούς μας χώρους. Εργασίες σαν αυτή του Μητσάκη αναζωογονούν το πνεύμα αλλά και δείχνουν πώς γίνεται η προσέγγιση και ποια οδός πρέπει ν' ακολουθηθεί για να φτάσουμε στην ουσία των πραγμάτων.

Στο βιβλίο, πέρα από την αισθητική ανάλυση και την παρουσίαση του Κ. Χρυσάνθη, καταγράφεται επιλογή από το «Λυρικό Λόγο» του ποιητή. Η επιλογή καλύπτει 70 περίπου σελίδες. Νομίζω ήταν υπερβολικό να δοθούν τόσες σελίδες για ένα βιβλίο 95 σελίδων και αχρείαστα τα τόσα ποιήματα που αναδημοσιεύονται. Ίσως μια πιο αυστηρή επιλογή θα έδινε πιο καλή αναλογία στο βιβλίο.

**Κ. Μητσάκης: «Η συμβολή της Κύπρου στη νεοελληνική λογοτεχνία.
Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης». Έκδοση ΕΠΟΚ, Λευκωσία 1990, σελ. 195**

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Κ. Μητσάκης με ξεχωριστή παρρησία και ενέργεια καταπαίνεται με το έργο του Κύπρου Χρυσάνθη σε μια προσπάθεια να οριοθετήσει την κυπριακή παραγωγή στο χώρο του πνεύματος.

Σε μια εποχή του χρωκοπημένου κοινωνικού και πολιτισμικού περιγυρού μας, σε μια εποχή που η καθημερινότητα έχει γίνει υπεροπτική και εγωπαθής αντίκριση της ζωής, ο Μητσάκης επιχειρεί να περισώσει την όση αξία των πραγμάτων που απέμεινε στη συνείδηση του κόσμου.

Είναι η εργασία του Μητσάκη μια αποσταγμένη αντίληψη των κομματιών που συνθέτουν τον πραγματικό εαυτό μας. Επισημαίνει και αποκολλά από το κορμί της πνευματικής μας υπόστασης τα κύτταρα εκείνα που είναι ακόμη ζωντανά και που μπορούν να αναζωογονήσουν την ψυχική μας διάθεση ή να πολλαπλασιάσουν τις λιγότερες αρετές μας.

Η πλούσια πείρα που διαθέτει, το γύμνασμα των αισθήσεων, η ωριμότητα της σκέψης, καθιστούν τον συγγραφέα ικανο να εισχωρήσει κάτω από την επιδερμίδα της πνευματικής παραγωγής μας και να φέρει στην επιφάνεια, εντελώς αποκαλυπτικά το πραγματικό πρόσωπο της.

Αυτή τη μέθοδο χρησιμοποιεί για το έργο του Κύπρου Χρυσάνθη. Παρατάσει τα έργα κατά περιόδους, τα τοποθετεί κατά θέμα και αρχίζει να διαγράφει μια πορεία τεκμηριωμένη και ουσιαστική. Σταθμεύει σε σημεία που σηματοδοτούν καιρία μια εποχή που μεταλλάσει τη διάθεση, την νοοτροπία και τους ερεθισμούς του πνεύματος. Για τον Μητσάκη η κάθε εποχή έχει τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά της. Με το έμπειρο μάτι βλέπει το διάγραμμα αλλά και το βάθος της.

Οι αναφορές στον Κύπρο Χρυσάνθη είναι κάθετες και διαπερνούν στην ολότητα το έργο του. Παρόλο που βρίσκεται μακριά από το χώρο δουλειάς του ποιητή, ο Μητσάκης καταφέρνει με άνεση, εμπειριστατωμένη και τεκμηριωμένη άποψη να δίνει ολοκληρωμένο έργο, με βαρύτητα και διαχρονικότητα.

Αποκεντρώνει οργανικές δυνάμεις που εμπνέουν τον Χρυσάνθη, απομονώνει τα σημαντικά εκείνα κύτταρα που με την ιδιοσυστασία τους αποτελούν αφετηρία για γόνιμη παραγωγή, ρίχνει άπλετο φως στα σημεία εκείνα που είναι καθαρά συνειρμικά και δεν είναι εύκολο ο καθένας να τα αντιληφθεί αν δεν γνωρίζει άλλα είδη τέχνης και έκφρασης. Μια υποβλητική ή βραχύπνοη φράση του Χρυσάνθη γίνεται ρέων λόγος στα χέρια του Μητσάκη και αισθητική ανάλυση μεγάλης απόστασης.

«Εμπρός» 14 Οκτ. 1990

ΣΙΜΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Οικογένεια και σχολείο (Λευκωσία), Ἀκτὴ (Λευκωσία), Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία), Αὐγερινὸς (Λευκωσία), Cyprus Today (Λευκωσία), Aegean (N. York), Νέα Σκέψη (Ἀθήνα), Δαυλὸς (Ἀθήνα), Κασταλία (Ἀθήνα), Πνευματικὴ Ζωὴ (Καλλιθέα), Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη) Ἑλληνικὸς Ἀστὴρ (Ἰωάννινα), Ἴλιος (Ἀθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Δημήτρης Λυπουρλῆ: *Γλωσσικὲς παρατηρήσεις*, Θεσσαλονίκη 1990
- Δημητρίου, Κ. Χάντζου: *Κύπρος '74 Γιατί δὲν νικήσαμε*, Θεσσαλονίκη 1990
- Φρύνη Δικαίου-Βεναρδῆ: *Γολγοθὰς*, Λευκωσία 1991
- Δημήτρης Φαφούτης: *Τὰ πρόσωπα τῆς ἀπουσίας*, Ἄσπρα σπίτια 1991
- Κώστα Μιχαηλίδη: *Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο*, Ἀθήνα 1990
- Χρήστου Κουλούρη: *Ἡ αὐταπάτη*, Ἀθήνα 1991
- ΠΑΚ: *Ἐπετηρίδα*, Λευκωσία 1990
- Ρεγγίνα Παγουλάτου: *Οἱ ἄγγελοι*, New York 1988
- Κώστα Γιωργαλλίδη: *Στὴν κόψη*, Λευκωσία 1990
- Βαγγέλη Μαυρονικόλα: *Ἐναγώνιος προσημονία*, Λεμεσὸς 1990
- Πάνος Παναγιώτου: *Ἐπιγράμματα*, Ἀθήνα 1990
- Ἀλέξης Ἀλεξάνδρου: *Ἡ φραγκοκρατία στὴν Κύπρο*, Λευκωσία
- Κύπρος, Χρυσάνθη: *Παιδικὰ παθήματα*, Λευκωσία 1990
- Σταυρούλα Βολτάκη: *Ἄσπρα πουλιά*, Ἀθήνα 1991
- Κώστα Μ. Προυσῆ: *Θέματα καὶ πρόσωπα τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας*, Λευκωσία 1990

Διαφάνεια στην ασφάλεια... Money Plus

Το νέο ασφαλιστικό - επενδυτικό σχέδιο
που απ' όλα διαφέρει και σ' όλους συμφέρει.

Το MONEY PLUS

είναι ένα επενδυτικό ασφαλιστικό σχέδιο
με τα ακόλουθα πλεονεκτήματα:

- Η επένδυσή σας έχει εγγύηση για 4% ελάχιστο ετήσιο σύνθετο τόκο.
- Τα έξοδα που επιβαρύνουν το Συμβόλαιο σας γνωστοποιούνται.
- Κάθε χρόνο εκδίδεται κατάσταση που δείχνει την πραγματική αξία του Συμβολαίου.
- Σε περίπτωση θανάτου οι δικαιούχοι ωφελούνται το ασφαλισμένο κεφάλαιο και την συνολική αξία της επένδυσής.
- Μετά τον δέκατο χρόνο ο ασφαλιζόμενος δεν επιβαρύνεται με έξοδα εξαγοράς του συμβολαίου.

Money Plus

ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΓΙΑ ΣΑΣ

Λευκωσία: Θεμιστοκλή Δέρβη 39, Τηλ. 02-441989

Λάρνακα - Παραλίμνι: Τηλ. 04-656532

Λεμεσός: Τηλ. 05-352398

Πάφος: Τηλ. 06-242035

**BRITISH
AMERICAN**

70 ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣ

Αποκόψατε και αποστείλατε για περισσότερες πληροφορίες και prospectus το πιο κάτω δελτίο συμπληρωμένο στη διεύθυνση
British American Co. Ltd. TK 4761, Λευκωσία.

Όνομα

Διεύθυνση Τηλ.

νέο

Baygon[®] spray

Καταριδοκτόνο
με μεγάλη διάρκεια δράσης

Είναι πολύ αποτελεσματικό για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:
Καταρίδες,
μυρμήγκια, ψαράκια,
κοριούς, σκόρους,
τσιμπούρια, αράχνες,
κ.λ.π.

Bayer

Με την εγγύηση της Bayer.

Δεν καταστρέφει το OZON

Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

Εισαγωγείς — Διανομείς:

Κώστας Χριστοδούλου & Σία

Θ. Θεοδότου 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

NINA RICCI

PARIS

edifrance - Photo Giovanni Casati

Ricci-Club

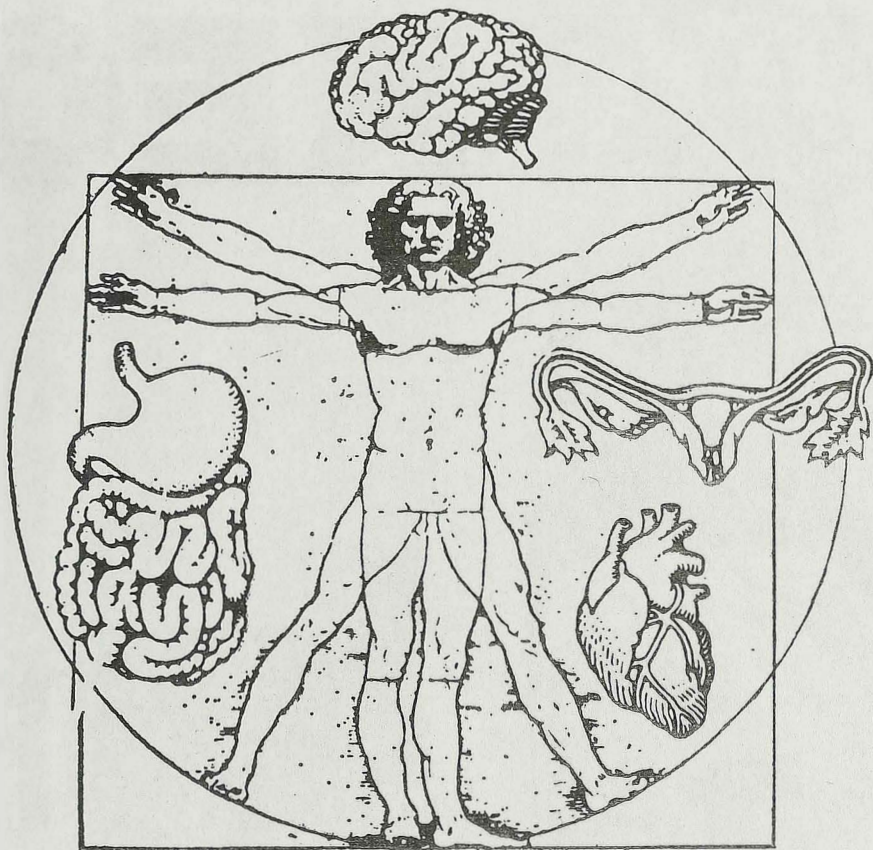
EAU DE TOILETTE POUR HOMME

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth
Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

η μπύρα σας...

